

EMMAUS FELÉ...

Evang. theológusok folyóirata

I. évf. 9—10. szám. 1929. nov.—dec. hó.

Kettős szám ára: 1 Pengő.

„EMMAUS FELÉ...”

EVANGÉLIKUS THEOLÓGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50
EGYES SZÁM ÁRA 60 f.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
SOPRON, EV. THEOLÓGUS OTTHON.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk.

(Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

L. T.: Az adventi királyhymusz	285—289
SCHULEK TIBOR: A magyar bibliafordítás törté- nete szemelvényekben (Négy évszázad a Róma 8: 26—30 tükrében (I. rész)	290—295
LAITINEN TOIVO: Ruotsalainen Paavo, a finn erdők prófétája	296—307
DEDINSZKY GYULA: A finn diák	308—315
LINGSCH LÁSZLÓ: Bethlen Gábor (Emlékezés)	316—318
LUTHER MÁRTON: Előszó szent Pálnak a róma- beliekhez irt leveléhez. (Ford.: Kótsch Lajos)	319—327
EGY THEOLÓGUS-BARÁT: Hofacker Lajos levele Knapp Alberthez	328—331
JAKUS IMRE: Kövessetek!	332
F. Z.: Mese a nagy csillagról	333—334
KLIMENT GYULA: Az orvosságos üveg	335—339
SZENIOR: Laitinen Toivo	340—341
THEOLOGUS ÉLET	342—343
KRÓNKA	344
KÖNYV, FOLYÓIRAT	345—348

SZERKESZTIK:

FARKAS ZOLTÁN, JAKUS IMRE, KÉKEN ANDRÁS, KÓTSCH LAJOS

E M M A U S F E L É . . .

AZ ÁDVENTI KIRÁLYHIMNUSZ. *)

„Az előtte és utána menő sokaság pedig kiált vala,
mondván: Hozsánna a Dávid fiának! Áldott, aki jó
az Úrnak nevében! Hozsánna a magasságban!”

(Máté 21:9.)

KI ne várná a karácsonyt? Kicsinyektől az öregekig
mindenki számolgatja már a napokat, a heteket:
mennyi is van még karácsonyig? Lehet, hogy na-
gyon különbözök az okok, amiért a kicsinyek és nagyok,
az egyik és másik ember a karácsonyt várja, — de várja
mindegyik!

Sokféle várakozás van a világon. A világháború
idején bizonyára sokszor volt vendége szívünknek. Kinek
a fia, kinek a férje, kinek meg az édesapa volt a fronton s
várta onnét a híreket félelemteli szívvel. De sokszor ment
el mellettünk a póstás üresen, de sokszor sóhajtoztunk és
keseregtünk is ezen! De azért csak vártunk, vártuk, hogy
mit hoz az új nap. Mikor béke lett, mily sokan várták a
hadifoglyok hazatérését kétség és remény között hányódva.
Minden csapatban kerestük az ismerős arcot és hányszor
hiába.

Aki csak valaha is átélt ilyesfélét, az megérti mit jelent
az: várni, várakozni.

A mai vasárnap a várakozás napja. Az egész keresztyén
egyház a várakozásról hallgatja ma az igehirdetést. Arról
szól a mai alapigénk is. Még pedig a zsidó nép vára-
kozásáról.

Híres múltja volt ennek a népnek. Az Isten választotta
ki őket, hogy általuk jelenthesse ki Önmagát és akaratát az
Istenétől messze eltávolódott emberiségnek. De szörnyű
bűneik és nagy vétkeik miatt rájuk nehezedett az élő Isten-
nek ítélete. Elvesztették a jogukat, hogy szabad nemzet-
ként önálló államban éljenek. Idegen uralom alatt kellett

*) Laitinen Toivo, finn segédlelkésznek ádvent első vasárnapján a meg-
szállott Komáromban magyar nyelven tartott igehirdetése.

görnyedni, súlyos adót fizetni és szolgálni. Csoda-e, hogy a szívüket betöltötte valami nagy várakozás és vágyakozás a szabadulás után? Várták az Isten irgalmát és régi dicsőségük visszaállítását. Ennek a véghez vívőjét látták a Messiásban. A próféták jövendölése szerint jönnie kell egy Szabadítónak, aki megszabadítja Izraelt ellenségeitől és felállítja újra Izrael államát teljes dicsőségében.

Mi már tudjuk, hogy az idők teljességében el is küldte Isten messiásnak, szabadítónak: a saját Fiát. De hogyan küldte el! Megcsúfolta vele Izrael egész várakozását. Bölcsője nem ringott Jeruzsálem fényes királyi palotájában. Szegény ács fia lett, jászolban szendergetett. Kardok nem csörögtek, kürtök nem zendültek, harci riadóra lovak nem repültek. Az Ő szavának nem hatalmas légiók adtak súlyt. Nem is forgolódtott az arisztokrácia és a vezető emberek körében. Tanítványait nem kora legnagyobb műveltségű embereiből válogatta össze. S igéi mégis mindenkit megállítottak. Hallgatni kellett, mert Ő úgy beszélt, «mint akinek hatalma van.» Ő a szívéig hatolt minden embernek s támasztott abban égő szeretetet vagy ádáz gyűlöletet. Közömbös nem maradhatott senki Őmellette!

Keresztyén Testvéreim! Ismerjük Jézus életének utolsó eseményeit. Alapigénk is egy olyan mozzanatot beszél el, amikor Jézus nyíltan hirdeti, hogy Ő Izraelnek Messiása. Nem szóval hirdeti, hanem cselekedettel. Királyi módon vonul be Jeruzsálembe. Engedi, hogy a tömeg énekelje körülötte a zsidók király himnuszát: «Hozsánna a Dávid fiának!» És mily sokan hitték akkor, hogy most jött el Izraelnek az a királya, akit vártak, aki őket igazságban és dicsőségben kormányozza! És ugyan hányan sejtették, hogy ezt a királyt tőviskoronával koronázzák meg és eskütételre a gonoszok vesztőhelyén emelkedik fel megfeszített keze. Azt várták, hogy szabadítsa meg őket a külső ellenségtől és annak bilincseitől és ő megszabadította az emberiséget a belső ellenségtől és annak bilincseitől. Így teljesíti Isten a mi vágyainkat az ő kikutathatatlan bölcsességéből olyan formában, amelyet mi még megálmolni sem bírunk. Az évezredek távlatából! már látjuk és hisszük, hogy nem is lehetett volna más út az emberiség üdvrejutására, csak ez. Amit a zsidók vártak, az csak újabb megújabb bonyodalmat jelentett volna az emberiség életében, de nem feleletet a szabadulás utáni vágyakozásra.

De micsoda várakozással gyűltünk most egybe mi? Talán csak azért, hogy egy történelmi eseményről megemlékezzünk? Nincs semmi okunk sem valamit várni? — De van, igenis van! Nézzünk csak bele a szívünkbe, nézzük csak meg a családunk, a környezetünk, a gyülekezetünk, a nemzetünk és az egész emberiség életét. Nincs okunk ottan valamit várni? De van, igen van! Az egész világ sóhajtozik és nyög, segítséget várva.

Nézzük meg saját szívünket! Milyen messze van az Istentől! Akár finomabb, akár durvább formában, de a bűnnek a lakóhelye az. Mily távol áll tőlünk, hogy szeressük az Istent vagy az elienségünket, mint önmagunkat. Telve a szívünk hiúsággal, göggel, haszonleséssel. Ki-ki szívének megvan a maga lakója, csak az egyik jobban ismeri, a másik kevésbé. Vannak, akik egyáltalán nem is tudnak róla, mi lakik a szívükben. Sokan már érzik is, hogy az ő szívükben nincs rendben minden. Különösen érezzük ezt, ha egy nemes lelkű emberrel találkozunk. De fájdalmasan felsajdulnak a szív sebei, ha Jézus Krisztussal találkozik valaki. Lelkünket előnti a szégyen érzése s ez lassan maró fájdalommal, kínzó lelkiismeret-furdalássá növekszik. A rossz cselekedetek súlyos teherként nehezeden lelkünkre, de a legkisebb mulasztás is fájdalmas nyugtalanságot okoz. És ha elének lép a halál gondolata, ha megcsap a találkozás szele az élő Istennel, aki előtt ott állnak még a gondolataink is s aki ítél eleveneket és holtakat, — lelkiismeretünk terhei rettentő teherrel súlyosodnak reánk és összeroppanással fenyegetnek.

Az ilyen embernek boldog üzenet az adventi üzenet. Csak ilyen várja igazán tisztátalan, gonosz szívetől való szabadulást. Az ilyen keres, kutató, kérdező ma valaki után, aki neki békességet tudna adni és lelkiismeretét megnyugtatóná, szívét megtisztítóvá. — És ímé: ez a nap egy olyan valakiről ad hírt. Azt üzeni: közeleg már az Ur Jézus Krisztus, hogy megkeressen minden nyomorult bűnös embert. Éledjen tehát, K. T., a te szívedben is új életnek reménysége! A te boldogságodért, a te életed megújulásáért halt meg és támadt fel az Ur Jézus Krisztus, Istennek elsőszülött Fia. Leghőbb vágya csak az, hogy terajta segítsen. «Imé az ajtó előtt állok és zörgetek, ha valaki meghallja az én szómat és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz és vele vacsorálok és ő énvelem.» Így szól Ő. Figyelj csak az ő

szavára és megoldódnak életed nagy kérdései. És akkor nem vártad hiába szívednek adventi királyát, akkor örömmel fogsz te is indulni a nyomában és énekelni az adventi királyhimnusz: «Hozsánna a Dávid fiának! Áldott, aki jó az Urnak nevében! Hozsánna a magasságban!

Krisztus azonban be akar lépni a te családotd körébe is. Lehet, hogy sok minden nincs rendben, nincs úgy, ahogy kellene ott sem. Tán súlyosan csalódtál a családi élet boldogságába vetett reménységedben. Házasság életed megromlott talán, vagy éppen egészen tönkre ment. A gyermekeidbe vetett reménységgeddel megszegyenülsz. — Itt is csak egy tud a hibákon javítani: az adventi Király. Jézus Krisztus otthonodnak is tud szellemet adni. Ha az Ő szeretetének tüze lobog házad oltárán, átalakul az élet családotdban is. Ha az Ő szent Igéje lesz számotokra a mindennapi kenyér, ha ez irányítja egész életeteket, csoda támad házatokban és a megromlott családi életből szép adventi királyhimnusz kezd felcsendülni a sebeket gyógyító Urhoz.

Az adventi üzenet szól a nemzethez is. Isten minden népnek Ura. Ha Ő veszi kezébe egy nemzetnek a sorsát, véghez is viszi azt. Csodálatos, hogy Isten mint nevel és vezet egy egész nemzetet. Mi finnek bizonyosságot tudunk tenni erről. A nagy orosz birodalomhoz tartoztunk. Mindig az a veszedelem fenyegetett, hogy elveszünk a nagy szláv tengerben, de Isten volt a segedelmünk, védelmezőnk és most szabadok vagyunk. Sokszor érthetetlen volt előttünk Istennek útja. Ugy láttuk, mintha ostorozó, haragos Isten lett volna s milyen jó volt megemlékezni akkor az ígéről: «Akit szeret az Ur, megdorgálja megostoroz pedig mindent, akit fiává fogad.» Bizalommal és szeretettel bízzuk tehát Istenre nemzetünk ügyét, ő a legjobb uton vezet, az igazság nem vész el az ő kezeiben. Csak Ő menthet meg bennünket a pusztulástól is. Egyedül Ő. Legyen ez a vasárnap azért vigasztalásnak napja nemzetünk számára is. Imádkozunk teljes szívükből, hogy az egész nemzetünk tudjon csatlakozni az adventi Király bevonulásához és dicsőíteni hálás ajakkal a népek igazságos Királyát!

De mindez, amit eddig mondtunk, nagyon csekély dolog amellest, amit a mai nap még hirdetni akar a mi száunkra. Mert habár mi mindnyájan befogadjuk is Jézus Krisztust, ha újjászületünk is, csak emberek maradunk

akkor is. A bűnök gyökerei ott laknak még nyomorult testünkben. Szüntelen harc folyik bennünk a test és lélek közt egész halálunkig. Ki nem szeretne megszabadulni ettől és tökéletes lenni? A családjunk boldogsága, békessége felett állandóan ott függ a bajok, veszélyek damoklesz kardja. Boldogságunk sohse lehet teljes ebben sem. — És ha a nemzetek életébe nézünk, megtelik a lelkünk fájdalommal. Mily sokszor győz a világban az igazságtalanság és jogtalanság! Hiába kereste a múlt század az «örök békét», a világháború nyilván megmutatta, mily messze vannak tőle a népek. A mi nemzedékünk se képes rá. Vagy mi mást jelent azoknak a gyáraknak szörnyű lármája, ahol új fegyvereket gyártanak, iszonyúbbakat, mint amilyenek valaha is voltak. A forrongás, a gyűlölet semmivel sem kevesebb az emberek között, mint húsz évvel ezelőtt. — Ez a világ alapjától kezdve rom és javíthatatlan. Krisztussal való találkozásunk is ebben a világban csak tökéletlen, részleges lehet. Istennek teljes igazsága soha sem tud érvényesülni se a mi egyéni, se a nemzeti életünkben, sem pedig az emberiség életében. Az ember örök tökéletlen voltában rejlik ennek az oka. És ez a nyomorúság kiterjed az egész természeti világra, amint Pál apostol is mondja a Róma-beliekhez írott levélben: «a teremtett világ hiábavalóság alá vettetett» és «mi tudjuk, hogy az egész teremtett világ egyetemben foházkodik és nyög mindidáig várván a fiúságot, a mi testünk megváltását.» Erre a várakozásra adott feleletben éri el az az adventi üzenet a csúcspontját. Hirdeti ugyanis nekünk Jézus Krisztus utolsó, teljes dicsőségben való eljövetelét. Eljön Ő és elpusztít minden nyomorúságot, minden tökéletlenséget, megsemmisít minden bűnt, minden rosszat. Eljön Ő, hogy elnyerhesük tőle az Isten szerinti élet egész teljességét. «Új eget és új földet várunk», ahol igazság lakozik. «Most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről-színre.» Énekünkben sem tud most még felujjongani az igazi adventi öröm. Mindig átszövi azt sóhaj, nyomorúság. Azért ha Jézus azt üzeni nekünk: «Bizony hamar eljövök», feleljük rá: «Bizony jövel, Urunk Jézus!» És akkor felzúghat hatalmasan az adventi öröm, énekelhetjük a himnuszt az örök Királynak: «Hozsánna a Dávid fiának! Áldott, aki jó az Urnak nevében! Hozsánna a magasságban!» Ámen. L. T.

A MAGYAR BIBLIAFORDÍTÁS TÖRTÉNETE — SZEMELVÉNYEKBEN.

NÉGY ÉVSZÁZAD A RÓMA 8: 26—30 TÜKRÉBEN.

(I. RÉSZ.)

Erre az összeállításra D. Dr. Raffay Sándor Újtestámentom fordításának megjelenése adott alkalmat. Csak azokat a fordításokat vettük fel, amelyek *nyomtatásban* jelentek meg és legalább az egész Újszövetséget foglalják magukba, kivétel ezalól egyedül Komjáthy Benedek, akinek Szt. Pál fordítását három év múlva kiegészítette Pesti Gábor Négy Evangeliuma (Bécs 1536).

Érdekes és megható figyelemmel kísérni azt a küzdelmet, amely a magyar nyelvvel folyt az Ige tisztaságáért a reformáció korától napjainkig. Minden egyes korszaknak a lelke sajtáságosan tükröződik vissza a maga fordításában.

Komjáthy Benedek Krakó, 1533:

Egyetembe penygh az zenth lileknek ihlysse segycchygvel lyzen a my gyarlo erwtelensygnknek. Myerth hogy azth a myt kyruyn imadunk, a my modon illeneek (zukssyk volna) nem tudyuk, de az zenth lyleknek yhlese esedwz my irettwnk meg mondhatatlan ohaytassokual, de az (vristen) kyzyueknek nyzwye, hanyoya vethwye, iol tudya my legyen a lylek ihlyssynek akaratya (ertelme) merth isten zerynt esedez (kwnywrwguyn) az zentekyrth. Tudjuk penygh hogy azoknak kyk zeretyk az vristenth, myndenek segedelmwl vadnak az iora, tudnya minth azoknak, kyk el twkyllys zerynt hyuatalosok. Merth a kyket (az vristen) mynd wrwkkwl wrwкке tuduan el twkyllette volth, vgyan azonokat legelwzwr el vygezte az ew fya Abrahazattyanak (kypynek) hasonloyia (egy Abrahazukka) hogy ew (az ew fya) lenne elsew zwleteth az zok atyafyak kwzwth. Merth az kyket leg ezwzer (eleytwl fogua) el vygezeth volth, vgyan azonokat heyta es. A' kyket peng kyiuith vgyan azonokat meg es igazeytotta. A kyket peng meg igazeytoth, azokat felys magasztaltatta.

Sylvester János Újsziget, 1541 :

Szinte azonkippen az lilek es, seghijcziziget tizen az mű erőtlen voltunknak. Mert azt sem tugg'uk mint kell kirnünk az mit imádságunkban kirünk, de az lilek esedezik mű irettünk meg mondhatatlan fohászokodásokval. Az ki kediglen az embe- reknek szüeit nizi, tugg'a mi ligen az lileknek akaratt'a, mert isten szerint esedezik az szentekirt. Tugg'uk kediglen hog' azok- nak mindenek az iora seghijcziguel vadnak, kik az istent sze- retik, és kik az istennek el veghezett akaratt'a szerint hiuatalosok lünek. Mert az kik eleitül fogua ű nála tudua valának, azokat elől el és vighezé, hog' az ű fiának abrázattához hasonlatosok lenninek, hog' ű legen elsőszülött az sok at'a fiak között. Az kiket kedig eleitül fogua el vighezett vala, el és hiuá. És az kiket el hiua, azokat meg es igazijta. Az kiket kediglen meg igazijta, azokat meg és dúcziijte.

Heltai Gáspár Kolosvár, 1562 :

Azonképpen kedig a' szent Lélekis segíti a' mi erőttlen- séginket. Mert még a' mit kérendőc vagyunkis, a' mint kellene, nem tudgyuc. De a' szent Lélek esedezic mi érőttünc meg mondhattatlan fohászokodásokkal. De a' ki a szűuekne viz- galóia, iól tudgya, mi legyen a' Lélekne indulattya, hogy Isten szerént törekődic a' Szentőkért. Tudgyuc kedig, hogy az Isten szeretőkne mindenec előmentőkre vadnac ióra: azoknac ám, a' kic a' vegőzés szerént hiuatalosoc. Mert a' kiket elől meg- ismert vólt, ugyan azonokat még előb el is tekéllete vólt, hogy hasonlatosoc lennéne az ő fiának abrázattyához. Hogy ő lenne első szülőt soc Attyafiac kőzöt. Touábba, a' kiket még elől éltekélet vólt, azokat hitta is. Es a' kiket hiuatta, azonokat űduőzitet is. A kiket űduőzitet kedig, meg is duczóitotte.

Félegyházi Tamás Debrecen, 1586 :

Hasonlatosképen'pedig az Lelekis elől veszi a' mi erőtlenséginket, mert á miért kőniőrgenek á mint kellene nem tudgiuk: de ez az Lelek közben veti magát mi erettünk meg mondhatatlan fohászokodásokkal. A ki pedig tudakozza az szűueket, tudgia az Leleknek értelmet: mert az Isten szerint esedezik az szentekert. Tudgiuk pedig hog' azoknak a' kik Istent szeretik, mindenek czelekettetnek iauokra, á kik az vegezes szerint hiuatalosokka lőttenek. Mert á kiket eleue esmert, eleue el rendelte, hog' az ű fiának abrázattához hasonlatosok lennnek, hog' lenne ű első-

szülőt á sok attiafiak közöt. Az kiket pedig el valasztot, azokat elis hitta : es á kiket hiit, azokat megis igazította : á kiket pedig meg igazított, azokat megis diczõitõtte.

Károli Gáspár Vizsoly, 1590 :

Hasonlatos képpen pedig az lélekis, segélli az mi erőtlenségünket, mert mit kellyen kérnünc, az mint kellene nem tudgyuc, de az lélek esedezic mi érottünc, meg mondhatatlan foházkodásokkal. Az ki pedig az szüeket láttya tudgya mitsoda az léleknek kéuásága, mert Isten szerint esedezic az szentekért. Tudgyuc pedig, hogy azoknac az kic Istent szeretic, mindenec iauokra vadnak, azoknac kic az õ végezése szerint hivatalosoc. Mert az kiket öröktõl fogua tudott, azokat el válastotta, hogy az õ fiánac ábrázattyához legyenec hasonlatosoc, hogy õ első szülõt légyen, az sok atyafiac között. Az kiket pedig el válastott, azokat elis híjta, és az kiket el hiut, azokat megis igazította, az kiket meg igazított, azokat megis ditsõitette.

Káldi György S. J. Bécs, 1626 (1607) :

Hasonló-képpen pedig a Lélek is segéti a' mi gyarlóságunkat : mert a' mit imádkozzunk, mint kellene, nem tudgyuk : hanem maga a' Lélek könyörög érettünk ki-mondhatatlan fohászkodásokkal. A' ki pedig a' sziveket vizzgállya, tudgya mit kívánnyon a' Lélek : mert Isten-szerént könyörög a' szentekért. Tudgyuk pedig, hogy az Istent-szeretőknek mindenek jóra szolgálnak, azoknak, kik a' szándék-szerént hivattattak szenteknek. Mert a' kiket élève meg-ismért, élève-is el-rendelte hasonlókká lenni az õ Fia ábrázattyához, hogy õ első szülött légyen a' sok atyafiac között. A' kiket pedig élève el-rendelt, hitta-is : és a' kiket hívott azokat meg-is igazította : a' kiket pedig meg-igazított, azokat meg-is dichõitette.

Komáromi Csipkés György Leyden, 1719 (1685) :

Hasonlatosképpen pedig a' lélek-is edgyütt segítségével vagyon a' mi erőtelenséginknek, mert azt, mit kellyen kérnünk, a' mint kellene nem tudgyuk, de az a' lelek esedezik mi érettünk, ki mondhatatlan fohászkodásokkal. A' ki pedig a' sziveket visgállya, tudgya mitsoda a' léleknek gondolattya, mert Isten szerint esedezik a' szentekért. Tudgyuk pedig, hogy azoknak, kik az Istent szeretik, mindenek javokra szolgálnak, azoknak, kik a' végezés szerint hivatalosok. Mert a' kiket eleve ismért, azokat

eleve el-is rendelte, hogy az ő Fiának ábrázattyához hasonlatosok légyenek: hogy ő elsőszülött legyen a' sok atyafiak között. A' kiket pedig eleve el-rendelt, azokat el-is hívta, és a' kiket el-hívott, azokat meg-is igazította; a' kiket pedig meg-igazitott, azokat meg-is ditsöitette.

Torkos András Wittenberga, 1736:

Hasonlóképen a' lélek is, egyetemben segíti a' mi erőtelenségünket, mert mit kérjünk, a' mint kellene nem tudjuk; hanem önnön maga a' lélek esedezik mi érettünk, megmondhatatlan fohászzkodásokkal. A' ki pedig a' sziveknek vizsgálója, tudja azt is, mi légyen a' léleknek értelme, mert Isten szerint esedezik a' Szentekért. Tudjuk pedig, hogy azoknak, kik az Istent szeretik, mindenek javokra szolgálnak, kik a' végezés szerint hivatalosok. Mert a' kiket előre meglátott, azokat el is választotta, hogy legyenek hasonlók az ő Fiának ábrázatjához, és ő elsőszülött lenne a' sok atyafiak között. A' kiket pedig előre elrendelt, azokat el is hívta; a' kiket pedig elhívott, azokat meg is igazította; a' kiket pedig megigazitott, azokat meg is ditsöitette.

Bárány György Lauban, 1754:

Hasonlóképen a' Lélek-is együtt segíti a' mi erőtelenségünket: Mert mit kérjünk, a' mint kellene, nem tudjuk; hanem maga a' Lélek esedezik mi érettünk, megmondhatatlan fohászzkodásokkal. A' sziveknek vizsgálója pedig, tudja mi légyen a' Léleknek értelme, mert Isten szerint esedezik a' szentekért. Tudjuk pedig, hogy az Istent szeretőknek mindenek javokra szolgálnak, kik a' végezés szerént hivatalosok. Mert a' kiket előre meg-esmért, azokat el-is választotta, hogy az ő Fiának ábrázatjához lennének hasonlók, és ő első szülött lenne a' sok atyafiak között. A' kiket pedig előre el-választott; azokat el-is hívta, a' kiket pedig elhívott, azokat meg-is igazította, a' kiket pedig megigazitott, azokat meg-is ditsöitette.

Tárkányi B. József Eger, 1865:

Ezenfölül pedig a' Lélek is segíti gyarlóságunkat; mert mit és miképen imádkozzunk, nem tudjuk, hanem maga a' Lelek könyörög érettünk kimondhatatlan fohászzkodásokkal. A' ki pedig a sziveket vizsgálja, tudja, mit kíván a' Lelek; mert Isten szerint könyörög a szentekért. Tudjuk pedig, hogy az Istent szeretőknek minden javokra szolgál, azoknak, kik végzése szerint hivattak

szentségre. Mert akiket eleve ismert, eleve is elrendelte azokat, hogy hasonlókka legyenek az ő Fia ábrázatához, s így ő elsőszülött legyen a sok atyafiak között. A kiket pedig eleve elrendelt, azokat hitta is; és a kiket hívott, azoknak megigazulást is adott; a kiknek pedig megigazulást adott, azokat meg is dicsőítette.

Kámory Sámuel Pest, 1870:

Hasonlag a szellem is segédkezet nyújt erőtlenségünknek. Mert mit kelljen kérnünk a szükség szerint nem tudjuk; de maga a Szellem közbenjárul értünk kimondhatatlan sohajokkal. Az pedig, a ki vizsgálja a sziveket, tudja, mi a Szellemnek a célja, — hogy Isten szerint közbenjárul a szentekért. Tudjuk pedig, hogy azoknak, a kik az Istent szeretik, minden javukra működik, azoknak kik végzésileg hivatalosak. Mert a kiket előbb megismert, azokról előbb is határozta, hogy saját fiának képével egyalakuak legyenek, miszerint elsőszülött legyen a sok testvér között. A kikről pedig előbb határozott, azokat meg is hitta; és a kiket meghítt, azokat meg is igazította, a kiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.

P. Soós István karmelita Budapest, 1911:

Hasonlókép pedig a Lélek is segít gyarlóságunkon, mert mi nem tudjuk, hogy miért imádkozzunk illendőképen; hanem maga a Lélek könyörög értünk kimondhatatlan fohászkodásokkal. Az azonban, aki a sziveket vizsgálja, tudja, hogy mit kíván a Lélek; mert Isten (tetszése) szerint könyörög a szentekért. Tudjuk pedig, hogy az Istent szeretőknek minden javukra szolgál, azoknak, kik a végzés szerint szenteknek vannak hivatva. Mert akiket előre ismert, azokat előre ki is jelölte, hogy hasonlókka legyenek az ő Fia képéhez, hogy ő legyen az elsőszülött a sok testvér között. Akiket pedig előre kijelölt, azokat meg is hívta; és akiket meghívott, azokat igazakká is tette; akiket pedig igazakká tett, azokat meg is dicsőítette.

Czeplédy Sándor Győr, 1924:

Épp így pedig a Lélek is segítségére van a mi gyengeségünknek. Mert azt, hogy mit kérjünk, úgy a mint kell, nem tudjuk, hanem maga a Lélek jár közben értünk kimondhatatlan sóhajtásokkal. Aki viszont a sziveket vizsgálja, tudja, mi a Lélek gondolata, mivel Isten szerint jár az közben szentekért. Tudjuk

pedig, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra válik, mint akik az előreelrendelés szerint hivattak el. Mivel akiket előre ismert, előre el is rendelte, hogy az ő Fia alakjához hasonlók legyenek, hogy ő legyen elsőszülött sok atyafi között. Akiket pedig előre elrendelt, azokat el is hívta és akiket elhívott, azokat igaznak is nyilvánította, viszont akiket igaznak nyilvánított, azokat meg is dicsőítette.

Dr. Masznyik Endre Budapest, 1925 :

Szintúgy a Lélek is támogat erőtlenségünkben, mert mi azt sem tudjuk, mit és hogyan kérjünk: maga a Lélek esd értünk szótlán sóhajokkal, de aki a szíveket vizsgálja, jól tudja, mit akar a Lélek, mert az Isten kedve szerint esedezik a szentekért. S tudjuk, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra van, végzés szerint meghívottak lévén. Mert ő azokat, akiket eleve ismert és kiválasztott, eleve el is rendelte Fia képmására, hogy ő legyen az elsőszülött a sok testvér között. S akiket eleve elrendelt, azokat meg is hívta és akiket meghívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette.

D. Raffay Sándor Budapest, 1929 :

Hasonlóképen a lélek is segítségére van gyengeségünknek. Nem tudjuk ugyanis, hogy azt, amit kérünk, hogyan kell kérnünk, hanem maga a lélek jár közbe értünk, szavakba nem foglalható sóhajtozásokkal. Aki pedig a szíveket vizsgálja, tudja, mi a lélek törekvése, hogy az Isten akarata szerint jár közbe a szentekért. Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javukra szolgál; azoknak, akik az ő végzése szerint vannak meghíva. Mert akiket eleve ismert, azokat eleve arra is rendelte, hogy az ő Fia képére formálódjanak át, hogy ő legyen a sok testvér közt az elsőszülött. Akiket pedig eleve elrendelt, azokat meg is hívta és akiket meghívott, azokat megigazultakká is tette, akiket pedig megigazultakká tett, azokat meg is dicsőítette.

Közli: *Schulek Tibor.*
(Budapest.)

RUOTSALAINEN PAAVO, A FINN ERDŐK PRÓFÉTÁJA.

AZ elmúlt század valóságos tavasza volt a finn nép történetének. Pedig a század első esztendei éppen az ellenkező horoskopot állították fel. Finnországot elszakították Svédországtól, akivel pedig balsorsban, jószerencsében több, mint 600 évig élt együtt. Ha fajilag idegenek voltak is, vallásuk, műveltségük közös. S most a világ urának, Napoleonnak egy parancsára hozzácsatolják az óriás orosz birodalomhoz. Szomorúak voltak ezidőtájt a finn nép külső körülményei. De ha mi, egy későbbi kor gyermekei a finn nép akkori belső életébe is beletekinünk, nekünk is el kell szomorodni.

Finnország legerősebb támasza, a finn élet tápláló édesanyja a finn evangélikus egyház. Ez az egyház azon dolgozott, hogy a felvilágosodás áldásaival ajándékozza meg a finneket. Lelkesen munkálkodott a gazdasági és társadalmi viszonyok megjavításán. A papok voltak a nép vezérei, akik legtöbbszörre közigazdászok, mezőgazdászok is voltak s igehirdetésük telis-tele volt a leggyönyörűbb elvekkel és praktikus tanácsokkal, de a bűnnek és kegyelemnek a hirdetését évtizedekre a lombtárba dobták. Az eredménye az lett, hogy a finn nép eltávolodott az élő Istentől. A népszokások megromlottak és eldurvultak, az alkoholfogyasztás és a belőle származó romlás a csúcspontját érte el s a finn nép megközelítette keleti szomszédjának erkölcsi nivóját. Ha a pánszláv mozgalom már akkor virágzik Oroszországban, ma már nincs finn nép.

A nemzetek Istenének azonban más tervei voltak a finnekkal. Ő maga látott munkához, hogy a finnek sorsának döntő irányt adjon. Hívta a finneket magához s egyszer csak itt is, ott is, szerteszét Finnországban égetni kezdte a bűn az emberek lelkét. «Mea culpa, mea culpa!» — hang-

zott fel még a legdermedtebb lelkiéletű falukban is. Megismerték a szent Istent, az igazságos, ítélő bírót és ez határtalan nyugtalanságot támasztott az emberi szívekben. Mindenütt megindult a bűnös emberek remegő tudakozódása: Hogy találhatom meg a kegyelmes Istent? S ez az örök tudakozódás vitte az embereket Isten Igéje mellé, ez a kiáltás szült imádságot, ez adott az egyházi énekeknek panaszos, szomorúan zengő dallamokat.

Ahol azonban Isten elkezdte a maga munkáját, ott véghez is viszi. Élő hitű igehirdetőket, félelmet nem ismerő prófétákat küldött az ébredező nemzetnek. A sok közül egyik, a legkiválóbb volt Ruotsalainen Paavo, a későbbi «ukko Paavo» (öreg Pál).

1777-ben Keletfinnországban született, mint egy szegény paraszt család legidősebb fia. Élénk, szinte csintalan gyermek volt. Vele született tehetsége már ebben is megnyilvánult, míg meg nem találta később a maga igazi területét. Már 6 éves korában tudott olvasni. Abban az időben ez nagy ritkaság. De éppen ezáltal lett elválthatatlan barátja a biblia, amelyet már akkor kapott ajándékba nagybátyjától. Ennek az ajándéknak az értéke felbecsülhetetlen.

Az első lelki hatások még ebben az időben vésődtek beléje. Egyszer Nagypéntek napján templomba vitték, a hol Jézus Krisztus haláláról hallott prédikálni. Megrendülve kérdezősködött: «Kit öltek meg?»

A szent Isten egyre élesebben rajzolódik a lelki szemei elé. Ennek a komolysága a bibliájából áll eléje. Minduntalan a szentséges követelések és a hatalmas fenyegetések csendülnek ki belőle. «El fogok kárhozni!» — tört ki belőle gyakran a kétségbeesés.

Ebben az időben (1796) csodálatos dolgokat kezdtek mesélni egy környékbeli, tőlük alig 20 kilométernyire fekvő faluról. Valami titokzatos erő egyszer a mezőn szénát gyűjtő népet földre vetette. Némelyek látásokat láttak, mások nyelveken szóltak és új élet támadt a faluban. Az emberek sírtak és örültek, összetalálkozva csak vallási dolgokról beszéltek, össze-összegyülekeztek egy-egy háznál, énekeltek, imádkoztak és szorgalmasan olvasták a Szentírást. Időközben egy Lustig nevű férfi került a faluba és élére állt ennek a mozgalomnak. Volt némi ismerete és

tapasztalata vallási kérdésekben, de nem volt meg benne a mélyebbre hatolás képessége. A megigazulás első mozzanatairól azonban olyan elevenen és megragadóan tudott beszélni, hogy hallgatóit egészen kielégítette.

Ide jött el Rudsalainen Paavo is. Éveken keresztül hiába küzdött önönmagával. Egész ifjúsága alatt Isten országát és annak igazságát kereste. Megpróbált Isten akaratára szerint élni, de mindig vereséget szenvedett. Ifjúságának ideje éppen azért örömtelen és sötét volt. A lelkipásztorok, szülei, rokonai nem tudtak neki semmi vigasztalást nyújtani.

Paavo előtt azonban Lustig-nál sem nyílt meg az evangélium. Ő sokkal mélyebben szántó egyéniség volt, akit nem tudtak megnyugtatni a kegyes érzelmek. Sőt inkább fokozódott a nyugtalansága. Mintha csak parázs égette volna a talpait, egyre csak egy olyan embert keresett, aki megnyitja előtte a béke ajtaját, de nem talált. Isten kegyelmének szelíd trónusa rideg ítélőszékké dermedt, amint közeledni próbált hozzá.

Egy napon meghallja, hogy valamikor egy ember, akinek a kegyelem titkos ajtaja megnyílt, dél felé vándorolt. Pálnak nem volt maradása. 1779-ben, szülei tudtán kívül titokban elindult, hogy megtalálja azt az embert. Nyomról-nyomra követte s végül 200 kilométernyi gyaloglás után megtalálta Högman kovácsot. Az először igen mereven fogadta, de Paavo elpanaszolta nyomorúságát, mire a kovács rögtön fölengedett. «Egy hiányzik nálad — mondta neki — a Krisztus belső megismerése» s megmagyarázta fiatal barátjának az élet titkát. Paavo szívét csodálatos öröm és béke töltötte el. Tíz éves küzdelem győzelmes befejezése volt ez: megtalálta Megváltóját. «Amikor ezután kezdtem olvasni Isten ígését, minden egészen új színben tűnt fel előttem. Nem is kellett ezután senki mástól tanácsot kérni» — mesélte később.

Az otthoni ébredési mozgalom egyre sekélyesebbé vált s csakhamar tévutakra is jutott. Paavo rögtön meglátta a veszedelmet és figyelmeztette őket. Az ő ifjú kiáltását azonban elnyomta az öregek tekintélye. S most az ébredési mozgalom tragédiájára új nyugtalansággal kezdte rágni a szívét. Még egyszer elgyalogolt Högman kováchoz, hátha most is tud segíteni. Az rögtön észrevette Paavo

vezérségre hivatott karizmáit s arra ösztönözte, hogy minden félelem nélkül álljon elő odahaza és tárja fel az igazi és álkereszténység közötti különbségeket. Ez nehéz feladat volt. Nem az igazság kimondásától félt, hanem az ébredési mozgalom szétszakadozásától. Meg sohase is kérte a maga dicsőségét.

Egyszer azonban mégis ki kellett mondani a döntő szót egy vallásos összejövetelen (seurat-on).

«Lustig tanítása pokolba visz, ha azonnal vissza nem térünk az Urhoz! Az Ur maga ébresztett fel bennünket Lelkével, nekünk tehát szegényen, megátkozott bűnösök-ként belső vágyakozással kell megtérni mindennap a mi Megváltónkhoz, hogy kegyelemből ránk tekintsen, boldogságot adjon, bűneink, vétkeink miatt új értelmet kölcsönözön és új erőt, hogy megjárhassuk az életutunkat.

Isten nekünk adta kegyelmét a hozzátérésben és megigazulásban, nekünk híven követni kell elhívásának ezt a kegyelmét és felhasználni arra, hogy megtagadjunk önmagunkban és a világban mindent, ami bűn, mindent, ami megfertőzteti a lelkiismeretünket. Meg kell ismernünk az eredendő bűnt egész a gyökeréig, a mindennapi élet tisztátalanságait, fel kell ismerni mindent, ami az Ó-Ádám megromlásából származik.»

Paavo sohasem beszélt még ilyen erővel. Lustig hatalma megdőlt s ő lett az ébredési mozgalom vezére. Vele a finn egyház történetében elkezdődik a legfényesebb korszak.

Időközben otthont is alapított Paavo, de a fiatal pár élete bizony nem volt gondtalan. Kietlen vidéken laktak, ahol több éven keresztül az egész termést tönkre tette a fagy. Érdes fenyőkéregből készült kenyérét Paavo mindig azzal a reménnyel ette, hogy a jövő esztendő már gabonakenyeret hoz. De ha testi táplálék tekintetében ilyen szűkös volt is, annál bőségesebben tudott kapni lelki táplálékot és adni a reája szorulóknak. Szorgalmasan járta a közeli falukat és a lelkieg ébredzőknek hirdette a bűnösök Megváltóját. 15 éven keresztül küzdött szívós kitartással az éhség és fagy ellen. Feleségének hamarabb elfáradt és megkeményedett a szíve, ingerlékeny, zúgolódó lett és így Paavot is fárasztani kezdte az emberfeletti munka.

1817-ben olyan hírek szállingoztak arrafelé, hogy Len-

gyelországban nagyszerű szántóföldeket lehet kapni. Ott állt mögötte a keserves küzdelem a soványmarkú földdel, a hóval, a faggyal s előtte Lengyelhon kövérhúsú földein a könnyű, bő áldást hozó munka. Őt is elragadta a láz s habár a hivatalok nem akartak neki útlevelet adni, mégis útra kelt családjával együtt. Utközben azonban megbetegedett s néhány hónap múlva vissza kellett fordulnia «Jónás útjáról», mert hiszen ő is Istennek vele való tervei és a neki szánt munka elől akart elmenekülni.

Otthon nagy munka várt reá. A lelki ébredés futó tűzként terjedt egész Keletfinnországban. Hol itt, hol ott lobbant lángra a Szent Lélek csodálatos tüze. Hol Paavo otthona körül, hol egyes emberekben, hol családokban, sőt néha egész falukban. Paavora mindig szükség volt. Erős próbát kellett most kiállania életrevalóságának s ő kezdettől fogva helyes irányban tudta vezetni az ébredési mozgalmat. Ha valami tévelygésnek híre ütötte meg a fülét, menten útra kelt, még a nyári munka kellős közepén is. Az ébredés ügye drágább volt neki, mint a rövid pár hónapos északi nyáron betakarítható anyagiak.

Ugyanabban az időben Finnország más részeiben is keletkeztek ébredési mozgalmak. Paavo rövidesen érintkezésbe lépett ezekkel is. Legelőször az új keletfinnországi pap, Renquist mozgalmával. Ennek tipikus sajátága a térdenállva imádkozás és a keresztyéni élet hangsúlyozása volt. A szeszes italok és dohány élvezése tilos volt náluk. Paavo tüstént meglátta, hogy ez nem egyéb, mint evangéliumellenes törvényszerűség és önmegigazulás. Ettől féltette ő az ébredési mozgalmakat leginkább s éppen azért nem is tudott velük egyesülni. «Nekem Tőle (Krisztustól) — mondta az imádságról való vitatkozás alkalmával — belső vágyakozással életet és lelket kell nyerni, mielőtt Előtte térdre merészkednék. Mert különben, ha mi a saját nevünkben és saját lelkünkkel merészkedünk előtte letérdepelni, az mind csalás és képmutatás lesz. Az ilyen imádkozásnál változatlan marad a szív és kedély.»

De ezen kívül még sok más oka is volt annak, hogy e mozgalmak nem egyesülhettek. Mi késő unokák mindenestre sajnáljuk, hogy utaik elváltak.

Keletfinnország északi része most Paavohoz csatlakozott. Az ébredési mozgalmak már hatalmas lánggal ég-

tek s a tüz öre Paavo lett. Nagy neve volt mind barátai, mind ellenségei előtt. Népének vezére lett a földhözragadt parasztemberből és Isten nem engedte mégsem, hogy elbizakodjék. Az anyagi gondok elnűltak, de jöttek mások. 1830-ban meggyilkolták egyetlen, éppen férfikorba lépett fiát s két éven belül eltemette édesanyját, feleségét is. Gyakran kellett hitéért helytállani püspökök és bírák előtt. A felébredteket gyakran vádolták meg mindenféle rosszal. Azt is rájuk sütötték, hogy az evangéliumi tanok helyett káros és veszélyes tévedéseket vallanak. Összejöveleiket is betiltották, de a felébredtek azért nem maradtak Isten Igéje nélkül. Titokban gyülekeztek össze hol egy istállóban, hol pedig Finnország hatalmas tavainak gyönyörű apró szigetein, hol meg vásárok alkalmával. Egyszer egy ilyen vásári összejövetelen voltak együtt egy házban. Valaki észrevette, hogy rendőr közeledik. «Elő a kártyát és borosflaskót!» — kiáltotta Paavo. A következő pillanatban már bekukucskált az ajtón a rendőr. Látván azonban a kártyát és borospoharokat, így szólt: «Bocsánat, hiszen itt igaz lutheránusok vannak.»

Az ébredési mozgalom egyre jobban terjedt az üldözés ellenére is. Paavo így ír egy püspöknek átnyújtott panaszos levélben: «Elhatároztuk, hogy inkább életünket adjuk, ha Isten is úgy akarja, minthogy megváljunk attól a hittől, melyet Isten keltett bennünk Igéje által. Ebben ott van Luther hitének bátorsága.

Ugyanakkor Paavo mégis törvénytisztelő polgár volt és hűséges egyháztag. Az istentiszteletet és más egyházi összejöveteli alkalmat nem vetette meg, sőt a többieket is arra buzdította, hogy azon a legszorgalmasabban részt vegyenek. Így nevelte az az ébredési mozgalom népét egyházát szerető néppé. Még most is ennek a népnek a körében tisztelik legjobban a lelkészeket s nem is esett meg soha, hogy ezek elhanyagolták volna a közös istentiszteleteket. Ez az egyháziasság kézzelfoghatóan nyilatkozik meg a felébredtek jelenkori vezérének következő szavaiban: «Mindaddig ott maradunk az evangélikus templomban, amíg ott felhangzik a Miatyánk.»

Felsőfinnországban és az ország nyugati részein is egyre erősebben csendült fel a bűnről és kegyelemről szóló igehirdetés. Különösen akkor kezdődött igen erős ébredési

mozgalom, amikor Malmberg Miklós Gusztávot szenteiték pappá 1830-ban és Kalajokiba került segédlelkésznek. A szomszéd gyülekezetben akkor egy másik kiváló fiatal prédikátor működött: Lagus Jónás. Lelkesen és buzgón végezték munkájukat, fáradhatatlanul prédikáltak: «Térjete meg, mert elközelített a mennyeknek országa.»

Az ébredező lelkészek hire hamar eljutott Szavóba Paavo füléhez. Rögtön nekivágott az útnak, hogy meglássa Isten munkáját és megismerje Malmberget. Az első pillantásra látta, hogy tehetséges, kegyelmet nyert prédikátor, de az is, hogy azért még hiányzik nála az evangélium igazi lényegének az ismerete. Egy vallásos összejövetelel találkoztak egymással. Malmberg így beszél róla: «Éneklés után Paavo beszélni kezdett az üdvösség rendjéről és útjáról, az Istenben elrejtett krisztusi életről, a hit gyakorlásáról és küzdelmeiről. Az az izzó lélek, amely a beszélőt áthatotta, lezárta ajkamat, átjárta a csontjaimat és beléhasított a velőbe. A végén semminek éreztem magam és a keresztyénységemnek az az egész gyönyörű épülete, amelyben oly biztosnak és védettnek ismertem magam, egyszerre ingadozni kezdett az ő szavainak súlya alatt. Tisztán és világosan állott előttem, hogy ő tudja, mily nyomasztó a kísértések súlya, milyen égető a lelki gyötrelmek tüze, de az is, hogy nagyon jól ismeri a Szent Lélek titkos fegyelmező erejét és tanítását. Nem volt abban betanult forma egy csöppendő csöpp sem.»

Malmberg, a század leghatalmasabb prédikátora állította ki Paavoról ezt a bizonyítványt. Nem is kellett hozzá sok és Paavo lelki atyjává, vezetőjévé lett.

Néhány év múlva Lagusra is sor került. Az sohase hallotta Paavot, de félt attól, hogy valami hamis tanítást terjeszt, azért igyekezett, hogy egyszer hallhassa az erdők prófétáját. Végül is találkoztak egymással egy Szavo és Felsőfinnország határán fekvő gyülekezetben egy seuratón. Enek után Paavo Lagushoz fordult és kérte, hogy szóljanak a néphez a lelkészek. Lagus elhárította magától ezt a kérést és Paavot buzdította szólásra. Paavo fölkelte ekkor és egy olyan erőteljes, világos bizonyágtételt mondott, amelynek a Szentírás és az egyházi tanokhoz való tiszta viszonyához semmi kétség nem férhetett. De ily

erővel és lélekkel beszélni Lagus még sohse hallott. Maga is híres igehirdető volt, de soha még oly elevenen nem érezte, mily nyomoruságos és tehetetlen az ember és milyen gyönyörűséges, meg nem érdemelt az a kegyelem, amelyet Isten a bűnös embernek kínál. Az az este forduló pontja lett Lagus lelki életének és Paavo élete végéig kedves barátja. Most újra kérte Lagust, hogy szóljon, de az megalázkodva felelte: «Ahol Ön beszél, ott nekem nem illik előállnom. Bocsássa meg, hogy kételkedtem Önben!»

Most már «két kerület püspöke» lett Paavo, amint azt tréfásan beszéltek. Kora legkiválóbb igehirdetőt nyerte meg és tette fegyverhordozóivá. Egész a fővárosig jutott el a híre. Az Urnak tüze kigyulladt az egyetemi hallgatóság körében is, akik meghívták Paavot, hogy látogassa meg őket. Egész Finnországban híres lett a neve. Gyakran volt ez erős kísértés is a számára, de ő maga nagyon jól tudta ezt. Egyszer az ismerőseinél járván azok a híre után érdeklődtek. «Nem mások, csak a fák hajlongtak előttem, mikor az erdőben jártam!» — felelte Paavo. Így gúnyolta ki saját magát és gőgös gondolatait. Nem akart nagy próféta vagy híres szent lenni s ha észrevette, hogy valami ilyet gondolnak felőle tudatosan szinte durva módon viselkedett. S aki csak először látta még, ilyenkor egészen hamis képet nyerhetett róla. Így adott alapot saját maga azoknak a hamis rágalmaknak, amelyeket ellenségei hieszteltek róla. Ő t. i. nem magához akarta vonzani az embereket, hanem Krisztushoz vezetni. S nagyon különös volt különben az is, ahogy a hozzáforduló lelkekkel foglalkozott. Csodálatos emberismerettel az első pillantásban tisztán meglátta az előtte állónak a hibáit. A képmutatók számára mindig kemény szavai voltak, de a segítségre szorulóknak egészen röviden és érzékelhetően tudott tanácsot adni.

Ezek a tanácsok még most is ómek Finnország távoli erdei falucskáiban, mint a lelkileg fölébredt lakosság drága kincsei, mint egy élő lelkipásztorkodásban.

Beszélik pl. hogy egyszer egy ifjú ment Paavohoz tanácsot kérni, akinek ezüst órája és ezüstös pipája volt. Paavo hirtelen ráfordult: «Addig egy szót se mondok, amíg az ezüst órát meg a pipádat nekem nem adod!» Az ifjú egy pillanatig némán állt s aztán sarkon fordult, elment. De nem sok idő múlva visszajött és szótlanul nyúj-

totta Paavonak kedvenc értékeit. «Csak tartsd meg őket» — szólta neki Paavo és elkezdte tanítani, hogy mint kötüzi meg az embert a Sátán a gazdagság és hiúság által. Szive eddig nem ismert bilincset látta meg ezzel a drasztikus módszerrel az ifjú, amely most már lehullhatott róla.

Számtalan ilyen történetkét mesélnek Paavoról. Minden esetben külön tanulmányozta az emberét, kedélyét, lelkét, lelki szükségait s tanácsai mindig a baj gyökerére tapintottak. Vigasztalni senki nem tudott úgy, mint ő. Még ma is valóságos mesterei vannak ennek a között a felébredt nép között, ahol ő élt.

A nehéz idők azonban még nem vonultak el a lelkileg fölélbredt nép fölül. 1838-ban hatalmas törvényszéki üldözés indult meg ellenük. A fő vád az volt, hogy pénzt gyűjtöttek a pogány misszió számára, meg hogy különböző alkalmakkor összegyülekeztek, noha jelen voltak ezeken papok is. Hosszú és szomorú törvényszéki eljárás indult meg. Az ítélet kihirdetésére hatalmas tömeg verődött össze. Valaki a jelenlévők közül elkezdte teli torokkal: «Erős vár a mi Istenünk.» Hatalmasan zendült fel a győzedelmi ének s szállt tova a fehér nyírfák, sötétzöld fenyők felett. Mikor elhalt az utolsó akkord, Paavo letérdelt és vele az egész sokaság. A fedetlen, lehajtott fejek felett reszketett fel Paavo megtört hangja, hogy dicsőséget zengjen az egek Urának, aki méltónak találta őket az érette való szenvedésre.

Az ébredési mozgalom sokkal mélyebb gyökerekkel bírt, semhogy emberi erővel meg lehetett volna akadályozni győzelmét. Ha az ítéletek nagyon sokat ártottak is az ügynek a törvénytisztelő finn nép szemében, az ébredés mégis győzelemről győzelemre haladt.

Paavo tekintélye most érte el a csúcspontját. Anyagi gondok nem bántották. Gazdaságai ugyanis derék vizei vezették s így ő szabadon utazhatott szerteszét az országban. Csodálatosan bírta Paavo ezt a vándoréletet, holott már átlépte a hatvanadik esztendőt s azonkívül abban az időben az utak sem voltak betonból, de más süllyedős, ragadós, göröngyös matériából. 1840-ben ismét elment a fővárosba az egyetem alapításának 200 éves évfordulójára. Ott ismerkedett meg Stenbäck Lőrincsel, a «Szelid szemed Ur Jézus» kezdetű ének szerzőjével. Ez így ír

Paavoról 1841-ben: «Az ébredési mozgalom egyik legkiválóbb vezére egy ma is élő Paavo keresztnevű paraszt. Valóságos apostola az egész országnak. Igazi lutheri jellem és egyéniség. Hatvan éves kora ellenére is szokatlan erővel bír és senki sem tud ellentállni annak a léleknek és erőnek, amellyel beszél. Ahol csak nagyobb szabású ébredés keletkezett, vagy a felébredt lelkek elbágyadni és tévelyegni kezdtek, mindenütt ott volt ez a nagy kegyelemben részesült, erős aggastyán és biztos kézzel irányított mindent a legjobb útra. Kicsiny faházikóját egészen csöndben gondozta, békén éldégélt, sohasem akarta magát a «tanító» dicsőségével és hatalmával ékesíteni. Nincs benne egy szemernyi képmutatás sem...»

Jobb kritikát senki sem írt Paavoról s aki ezt írta, maga is tudós, később egyetemi tanár, tehetséges, kora műveltségének csúcspontján álló szigorú kritikus volt.

Lassanként az ébredési mozgalom lett uralkodó az egész egyházban. A fiatal papok legkiválóbbjai az ő soraikban voltak. benyomult ez a szellem az egyetem előadótermeibe s az egész országban mindenütt keletkeztek ezt a mozgalmat képviselő csoportok. Az együvé tartozás érzése, a tömegek öntudata nőttön-nőtt, az ébredést képviselő papok és hívek közeledtek egymáshoz. Eppen Paavo személye volt a fő eszközlője annak, hogy a papság leszálljon és közel jöjjön a föld népéhez abból a magasságból, ahová a hivataluk, uri osztályhoz való tartozásuk és a hierarchikus szellem emelte őket. A felébredt papok paróchiája olyan középpontja lett a falunak, ahol otthon érezte magát a nép is. A nép életének nagy része a paplak körül folyt le s így a szokások egyszerűbbekké váltak s így lettek a paplakok erős bástyái a nemzeti érzésnek. Innét indul ki az a nagy fejlődési folyamat, amely a finn nép különböző társadalmi osztályait egy erős nemzeti egységbe olvasztotta.

Paavo átlépte már élete utolsó évtizedének küszöbét s még mindig csodálatosan bírta a hosszú utazásokat. Különösen a fiatal papi nemzedék vezetése és irányítása volt a kezében. Kedvező alkalmat adtak erre a lelkészek lakodalmai, ahová az egész országból összejöttek az ismerősök. A legnevezetesebb alkalom 1846-ban volt. Felsőfinnországból kb. negyven ébredést képviselő lelkésze gyülekezett

egybe. Paavo akkori beszéde máig ismeretes: «Azt hiszitek, hogy az Ur papjai vagytok?» — kérdezte s azután a szemük elé állította a lelki nyomorúságokban sínylődő embert. Olyan az, mint az elvadult, félénk jószág. Félve jön a paplakba és tanácskérő szavaira azt a feleletet kapja: «Gyere el vasárnap a templomba s ott majd meghallod!» «Jézus Krisztus nem így tesz. Ő utána fut a szerencsétlen, megrémült bűnösnek. Kiált utána hívogató szóval, mint pásztor a nyája után. Kenyérfalatokat kínál neki s mindenképen a legnagyobb szeretettel bánik vele. Mikor megtalálja a lövisektől összetépett vagy mocsárban elmerült bűnöst, nem kiabál rája, nem vezényszavakat és parancsokat osztogat neki, nem vesszőzi, nem is kergeti vissza, hanem Ő maga hajlik le előtte, vállára veszi az elfáradtat és úgy viszi hazafelé... Csakhogy ettől, ugye, bepiszkolódnék az önök kabátja!...»

A lelki ébredések népe azonban mégsem maradt együtt. Dél-Finnország már akkor külön útra tért. Az üdvbizonyosság kérdése volt ebben a fő indító ok. Különféle felfogások keletkeztek erre nézve, de ezek a különbségek nem válnak ilyen végzetessé, ha több alkalom akad a személyes megvitásra. Paavo már nagyon megöregedett, nem igen bírta többé az egész országra kiterjedő utazgatást s messziről, szállongó híreken keresztül nagyobbaknak látszottak ezek az eltérések, mint amilyenek a valóságban voltak. A szeretet lassanként kihűlt s a különbségek szakadássá mélyültek.

Csakhamar beköszöntött az élet alkonya Paavohoz is. Betegsége otthon maradásra kényszerítette. Ugylátszik Isten azért adta ezt az időt, hogy egyedül tusakodjék vele mint egyszer Jákób. Ideje volt most számot adni az Urnak életéről. S ez a nagy vezért, tömegek kedveltjét nagyon megalázta, lemeztelenítette, megérlette. Nem kelhetett többé hosszú utakra, nem üdögélhetett többé a nagy seuratokon, nem hallgathatta a hívek énekének hatalmas zengését s nem hirdethette az Élet igéit. Egyedül az Istennel — ez lett a sorsa. A hit dicső hőisének, annak a férfinak, aki ezer meg ezer ember előtt nyitotta meg az élet kapuját, most egyesgyedül kellett keresnie ugyanazt a kaput. A lélek dermedtségének idején, amikor Krisztus egészen el volt rejtve előle, gyakran kellett ismételtetni 'most ömaga

számára azt a régi leckét, amelyet másoknak tanított: «En bűnös vagyok, Téged pedig, Uram, a bűnösök megmentőjének mondanak!» Magányosságához hozzá járultak még azok a szomorú hírek is, amelyek a lelki ébredések népében az első szeretetnek a kialvásáról szóltak. Mindenki másra panaszkodott Paavo előtt. Erős megpróbáltatásokat kellett kiállani a megrokkant aggastyánnak, de valóban nagyértékű gabona érett benne az Ur asztagjára. «Nem tudok hálát adni az Istennek, de Te, Megváltóm, légy köszönetem a mennyei Atya előtt!» — hallották nem egyszer így imádkozni gyöngeségének idején. Még az utolsó éjszakán is erős harcot kellett megvívnia. Elmesélte, hogyan próbálta az ellenség a legkülönbélebb módon kísértésbe vinni, «de mégis csak győztem!» — ez volt utolsó szava 1852 január 27-én.

*

A lelki életnek abban a hatalmas föllendülésében, amely a múlt században egészen új irányt adott a finn nép életének, Ruotsalainen Paavonak centrális jelentősége van. Isten mindig kiváló egyéniségek által küldi egy népnek a maga üzenetét, Paavo is az Isten akaratának ilyen elszánt hirdetője volt a finn nép számára. Az ő egyéni kiválósága a bűn mérhetetlen mélységeibe való bepillantásban és az ember Istentől való teljes elfordulásának felismerésében volt. Azért az ő igehirdetése folytán maradt meg az Isten, kegyelmének és szeretetének örömteli átélése mellett is, szent Istennek a finn nép számára. Azért jellemzi a finn keresztyénséget egyrészt a nagy alázatosság, másrészt valami józan természetesség és a képmutatástól való irtózás. Ukko Paavo (öreg Pál) finn volt tetőtől talpig és az volt a keresztyénsége is. A keresztyén élet formái: a vallásos összejövetel (*seurat*), az éneklés, az igehirdetés, a gyakorlati, hétköznapi élet, mind megtalálták a tősgyökeres finn kifejezés módjukat.

Az evangélium megtalálta az utat a finn nép szívéhez Ruotsalainen Paavo szívéen keresztül.

Laitinen Toivo.

A FINN DIÁK.

A finn ifjú csakis az érettségi után lesz «diákká». Addig csupán «iskolásfiú». Fölteszi fejére a diáksapkát és ekkor nem csak a nagy mértékben megnövekedett önérzete, büszkesége, a maturáns diák-világot lenéző felsőbbségérzete hiteti el vele, de valóban úgy is van, hogy egyszerre megváltozik körülötte a világ, illetve az ő helyzete a világban. Semmiképpen sem az, aki eddig volt. Szülőt, otthont cserél. A diáksapka az utolsó támogatás, amit hazulról kap. Ez az öröksége, amelyet magához véve, önálló lesz. Otthona ezután már az egyetem, haza csak vendégségbe megy földi gondviselője pedig szülei helyett a «Finn Nemzeti Bank», amely szívesen adja kölcsön formájában a tanulmányai elvégzéséhez szükséges pénzüsszeget. A finn diák tehát saját erejéből tanul, mert hiszen az egyetemi éve alatt magára szedett — elképzeltük — nem csekély adósságot, neki magának kell egykor letörlesztgetni. A helsinki-i egyetem jelenlegi finn-ugor nyelvész professzora maga emlegette mosolyogva, hogy ő bizony még most is hűségesen fizeti diák-kölcsöneit, pedig mindkét gyermeke egyetemi polgár már. A tanulásnak ez a módja természetesen teljesen függetleníti a finn diákot, úgy szüleitől, mint az egyetemtől, mert nincsen a sokszor bizony könyöradományszerű, viszont nélkülözhetetlen segélyezésekre rászorulva. Ez a függetlenség azután érezhető is egész életberendezésükben. Az internátusok ismeretlenek (csak theologusoknak van) és bizony a távoli vidéken éldegelő szülőket is érheti oly meglepetés, hogy a posta minden előzetes bejelentés nélkül eljegyzési kártyát hoz, amelyből azután ők is megtudják, hogy egyetemista diáklányuk új otthon alapításra gondol. — De ez már messze vezet.

Egyszóval a diákélet megkezdésének első feltétele a — diáksapka. Ha ez megvan, elindul az ujonc eddigi iskola-városából csaknem minden esetben Helsinkibe a fővárosi egyetemre. Ott azután legelső sorban is beszervezik az érkezőt. Jelentkezik annál a középkorból fennmaradt törzsi rendszerű egyesületnél (Nationes), mely szakra való tekintet nélkül az ugyanazon országrésről, vidékről való hallgatókat gyűjti magába és ott kéri föl vételét. Amíg ez meg nem történik, addig nem lehet megmozdulnia sem, mert ez az egyetemre való beiratkozásnak is előfeltétele. Ezekben a diákegyesületekben érzi magát azután igazán «otthon» a hallgató, mert ezekben, ha valami különösebb tevékenységet nem is talál, de talál «földieket» s nem kell messzire mennie, ha szülőfalujában megszokott, hamisítatlan tájszólásban akar gyönyörködni. Ezért az egymást faló patriotizmus meglehetősen virágzik.

Ezen diákegyesületek azonban csak a külső keretet alkotják. A diák maga társai között éli életét. Mint láttuk, Otthonok nincsenek, az érkezővel senki nem törődik, bizony az könnyen mellékvágányra térne a nagy szabadságtól, ha nem lennének ott mellette a — társai. Ezek az érkezőt azonnal kezelésbe veszik és formálják. És valósággal csodát tesznek. Különösképpen ahol erre a legnagyobb szükség van, a theologusok között. Hiszen ott sem lehet, a finn középiskolásról sem lehet valami különös dicséreteket zengetni, olyan az, mint másutt is, de egy-két év alatt szépen megváltozik, ha nem, megtörik. Bizonyosan már a régebbi múltban leli gyökerét ez a szellem, hogy mindenki felelősnek érzi magát mindenkiért. Fogják, viszik az ujoncot magukkal, kezébe adják az énekeskönyvet, kinyítják előtte a Bibliát s ha valamelyik nem jön, az együttlevők szomorú szívvel, de bizakodón imádkoznak azért, aki idegen utakon jár. Valósággal gyötrődik egyik a másikért, de ez az igazi szeretet azután valóban is testvéreket tud formálni a cimborákból, a pajtásokból. Nem küzd az ember magában. A szokásos és szükséges theologus lelkiküzdelmek nehézségein együtt vergődnek át, a fiatalabbak az idősebbek vezetése alatt és mivel így örökösen szemmel tartja a diák a maga benső világát, örökösen, baráti beszélgetések között is a maga jö-

vendő hivatására készül, lassan-lassan kívül is marad érdeklődéskörén minden, ami azzal össze nem vág. Az üres beszédet nem bírja, az esetleges szenvedélyeit elhagyja, aminek jellemzésére az alkoholtól való tartózkodást nem említem fel (tekintve, hogy teljes tilalom van az országban), idejegyzem azonban, azt, hogy az egyik dogmatikai órán megejtett próbán, a jelenlevő kb. 150 hallgató között csupán csak 8 állandó vagy «időszaki» dohányos akadt. Egyedül talán a sport az, amely nagyszámú rajongót talál (de nem az újságolvasásban megfeneklő elméleti sport).

Miként magán dolgaiban, úgy tanulmányai terén is a finn diák (theologus) teljes szabadságot élvez. Óraszámhoz, évekhez nincsen kötve, hanem rendszerint heti 12—20 órai hallgatás mellett készül vizsgáira. Ellenőrzés allatt — eltekintve az úgynevezett havonkénti ismétlést — nem áll, mert hiszen a kollokvium-rendszer nem ismeretes. Ez bizony nagyon jó alkalom arra, hogy valaki a lassúbb tempót válassza, amit még elősegíthetne az a körülmény, hogy pénzzel el van látva, anyagi gondokkal nem küzködik. És mégis ez az eset szinte ritkaság számba mehet. Magyarázatát, legalább egy kicsiny részében abban kereshetjük, hogy el is van látva a finn diák mindennel, de mégis csak a magáét költi s aki jobban igyekszik, kevesebb teherrel szabadul. Így aztán az általános négy év helyett némelyiknek $3\frac{1}{2}$, sőt esetleg 3 év alatt sikerül szabadulnia. A vizsgákra esetről esetre jelentkezik és pedig mindjárt annak bejelentésével, hogy milyen érdemjegyet kíván elnyerni. Az elsőt, a legjobbat, vagy pedig talán a harmadikkal is megelégszik. Ez bizony jó próba mindenkinek, mert hiszen erről látni mindjárt, hogy ki mennyire becsüli munkáját, készültségét. Persze, a kísérlet nem mindig jár sikerrel, aki nagy fába vágja fejszójét, az visszavonulhat egy időre s így (ezt örömmel vehetjük tudomásul) finn testvéreinknél is ismert dolog a nálunk különösen egy tárgynál szokásos: «neki-neki, meg-meg vissza» vizsgáztatási rendszer. Az ember talán azt gondolná, hogy ilyenformán inkább visszahúzódnak a hallgatók, megelégedve az alacsonyabb érdemjegyekkel. Ezzel szemben meg kell állapítani, hogy az első jegyekért meglehetősen küzdelem folyik, amit a pusztá ambición kívül még két körül-

mény tesz érthetővé. Először is a lelkészválasztásnál, illetve jelölésnél figyelembe jön az egyetemi végzettség milyensége is, másrészt pedig a hallgatók már előre számítanak arra, hogy később esetleg magasabb tanulmányi fokozatokat (cand. theol., magister, lic. doctor) is kívánnak elnyerni, ami szintén feltételezi a jobb minősítést. A vizsgákra való készülés (ahol az előadásóknak igen csekély szerep jut) meglehetősen körülményes annyiban, hogy a sok áttanulmányozandó mű finn, svéd és német vegyesen és így a theológus semmiképpen el nem kerülheti azt, hogy e három nyelven, ha nem is beszél, de legalább értsen.

A professzorok és a hallgatók között különösebb közelségről beszélni nem lehet. A szemináriumokon kívül sem tanulmányi, sem más tekintetben felülről irányítást, utasítást nem kapnak. Éppen azért megint csak előtérbe lép a diákok egymásra vigyázása, egymást vezetése, a theol. hallgatók életében szerepet játszik az úgynevezett: «baráti tanács» (toverinenvosto), mely kötelességszerűen «vigyáz» a hallgatók életére, viselkedésére. Aki ellen kifogás merül fel, azt maga elé idézi, szeretettel figyelmezteti, vagy megrója. Az önfegyelmezésnek a betetőzése azután az, hogy minden egyes alkalommal, amikor valaki végez, a tanári kar jelenlétében összegyűl az összhallgatóság és szavazással dönt a felől, hogy érdemesnek tartja-e a jelöltet a papi hivatalra, vagy pedig ismerve életét, viselt dolgait, jó lelkiismerettel nem ajánlhatja kibocsátását.

Mint látjuk ugye, a finn diákság teljes egészében benne van az egyetemi életben, kötelességszerű munkájában. De nemcsak vesz, nemcsak elfogad, hanem mindjárt adni is akar. Elsősorban egyik a másiknak, barát barátjának, úgy amint azt már láttuk. Sőt tovább megy, szélesebb, tágabb, munkaterületet keres magának. A theológus gárda benne van a város lelki életében, nem annyira a hivatalos egyházi mozgalmakban, ahol úgyis megvannak a hivatott vezetők, hanem a nép között, ahová nem jut el mindig a lelkész. Szokásban vannak buzgóbb híveknél a magánházaknál tartott vallásos összejövetelek. Amolyan őszinte beszélgetések, az Ige fölött való elmélkedések. Egyszer itt, másszor a városnak

másik végében. Ezek az egyetemi étellel semmi közvetlen kapcsolatban nincsenek, de hogy mégis megemlítem, azért van, mivel csaknem hozzátartozik az összejövetel képéhez az a jelenet, amikor kinyílik az ajtó és rajta bevonul a diákok kisebb-nagyobb csoportja. Persze teológusok túlnyomó részt, de itt már nemes verseny folyik a tekintetben, hogy ki ki társakat, más fakultásbeli barátokat is hozzon magával. Az ő erőteljes hangjuk vezeti az éneket, igen sokszor ők adják a beszédek irányát is, úgy hogy mindenütt és minden alkalommal nem csak szívesen látják őket, de számítanak rájuk. Némely teológus azután egész kis állandó munkakört szerez magának egyetemi éveit tartamára. Vasárnapi iskolát vezet, részt vesz az iskolán kívüli népművelés munkájában, sőt volt, aki olyan alkalmi nőegyletek prédikátorául csapott fel. Ezek tagjai ugyanis varrnak, kézimunkáznak közös összejöveteleken a külmiszió javára s hogy ne kelljen üres pletykázással eltölteniök az időt, hát ilyen ifjú misszionáriust szereznek maguknak is.

De a finn diák neve ismert, ő maga pedig szívesen látott vendég a messze vidéki gyülekezetekben is. Néha-néha csoportokban kelnek útra (és pedig nemcsak teológusok) és rándulnak ki valahová vidékre, ahol van valami alkalmi összejövetel. Így pl. előszeretettel keresik föl a «népfőiskolákat», ahol a parasztifjúság képezi magát tovább téli tanfolyamokon. Ezek a keresztyén népfőiskolák egy-egy vidék vallásos lelkiéletének védősáncai. Lelkészek vezetése alatt állanak s az Ige után vágyódó lelkek állandó gyülekező helyei. Igazi ünnepnap azután az, amikor hirtelen betoppan a diákcsoport. Esténként együtt ül egymás mellett a parasztleány, leány, helsinki-i egyetemista és a környék bibliás öregjei, kölcsönösen tanítják és kölcsönösen hallgatják egymást. Nem tudom, hogy van-e még olyan hely, ahol a föld népe úgy szívébe zárta volna a tanuló ifjúságot, mint éppen a finneknél. Semmi idegenkedés, semmi **rangkülönbség**, hanem csak szeretet. Mi lehet ennek a magyarázata? Azt hiszem egyedül az, hogy egy közös alapon: a Bibliánál találkoznak, egy kérdésük van: «mit cselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem» és egy gondjuk: hátha nem nyerem el azt? És e tekintetben valóban nincs osztálykülönbség, mindegyik

érzi, hogy Isten előtt egyforma, hogy nem áll meg az a szomorú közmondás, mely szerint «az úr még a pokolban is úr.» És a finn diák missziót teljesít nemzete életében, úgy bizonyít, hogy a legértékesebb, hogy már most, diáksapkával a fején magához láncolta a népnek azt a széles rétegét, amelyet egykor akár mint hivatalnok, akár mint pap vezetni fog. Ezen meleg, bensőséges viszony jellemzésére főlemlítem, hogy egyszer magam is jelen voltam, amikor egy vidéki földesgazda, aki maga is sok órát és napot töltött el nem egyszer egyetemisták körében a mindnyájukat közösen foglalkoztató lelkikérdésekről való beszélgetésben, feljött Helsinkibe meglátogatni a maga diákismerőseit és ott adta a jövődő hivatásuk súlyát érző theológusoknak azt a tanácsot, mint legalapvetőbb homiletikai szabályt: «Sose térjen el éltetek a prédikációtoktól és szeretni fognak híveitek.»

Ezekben lehetne röviden áttekinteni a finn diák vallásos életét, amely területen természetesen a theológus ifjúság viszi a vezető szerepet. De hasonló mértékben hat közre a finn diák a nemzeti élet kifejlődésében is. Ez természetes is. Nyugodtan el lehet mondani, hogy minden nemzeti törekvésnek, mozgalomnak megindítója és lelkes továbbépítője a diákság. Ott van elsősorban az egyetem nyelvi kérdése, ahol régi idők szomorú mulasztásainak emlékeképpen a finn mellett parallel helyet foglal a svéd nyelv is. Előadásokon is, nyomtatványokon is, hirdetményeken is, mindenütt, ámbár meglétét nehéz lenne megmagyarázni. Ugylátszik senkinek nem fáj ez, egyedül csak a diákságnak, amely évek óta csendes, szívós küzdelem vív e tekintetben elsősorban az egyetem tanácsával, de azután a nemzetgyűléssel is. A diadal minden bizonyítással közel van már.

Ennél azonban sokkal nagyobb horderejű a finn diákságnak az az állásfoglalása, hogy úgyszólván egyedül bár, de erőteljesen képviseli a finn irredentizmust és ápolja a rokon népek iránti szeretet szent tüzét. Mert tudni kell, hogy mint mi, a finn testvérnép a finn területeknek, amelyek most még Orosz-, illetve Norvég-, Svédországekhoz tartoznak, az anyaországhoz való csatolását várja. Ez sem fáj senkinek akkor, amikor fiatal diplomáciá-

juk önként lemondott e területekről (Oroszországgal szemben), egyedül a diákságnak. A munkát, mely mint meglátjuk, nem ábrándozásból áll csupán, egy életerős, kimondottan irredenta egyesületük vezeti a «Főiskolai Karjala Társaság». Ezrekre menő tagszámmal, akiknek mindegyike esküt tesz a nagyfinn eszméhez való hűségre. Ez az egyesület, hogy ülésai eredményesek lehessenek, a nőket kizárta és kimondotta, hogy semmiféle néven nevezendő mulatságot, táncot nem rendez. mert nagy célokat ezzel szolgálni nem lehet; egyben pedig leszögezte azt az álláspontját, hogy a vallásos szellemet mindenkor ápolja. mert csak Istent félő ifjúság tud a hazafias eszmékért küzdeni, lelkesedni. Ez egyesület gondoskodik az oroszországi gör. kel. vallású, de finn nemzetiségű menekültek lelkigondozásáról, ez ügyel arra, hogy a határok menti gyülekezetekbe kipróbált hűségű lelkészek kerüljenek. A társadalom bevonásával «nemzeti pénztárt» alapított, amelynek pénzkészletét csak akkor lehet majd fölhasználni, ha veszedelemben az ország és oly módon, amint azt az adott viszonyok parancsolják. Összeköttetésben áll a szomszéd, elérhető rokon népekkel, a megszállott területekkel, újabban pedig mozgalmat indított a már-már kiveszőben levő livi rokonnép (Livland) megmentésére, mely a XII. században egy uralkodó alatt élő önálló finnugor nép volt, ma azonban Lettországhoz tartozik s alig 2000-en beszélik a régi nyelvet. Két gyermeket Finnországban iskoláztat, 4—5-öt pedig finn pénzen lett intézetekben. Más uton, iratok terjesztésével is mindent elkövet az egyesület, hogy a kiháló nyelvet megmentse a jövőnek. Hazafias ünnepélyein, melyek mindig megmozgatják az egész társadalmat, az elnöki emelvényt az összes rokon népek színei borítják, amelyek között mindig ott tündököl a piros-fehér-zöld zászló is.

Egyetemen. a vallásos, társadalmi és nemzeti élet terén, mindenütt, bármerre forduljunk, ott van a finn diák. És ha figyeljük munkáját, azt kell látnunk, hogy sosem rombol, mindig épít. Nehéz, lassú munka ez, mert sokszor egyedül áll, de nem csügged. Hiszen nyíltan bevallott célja neki, hogy nem a jelennek, de a jövőnek

dolgozik. Olyan teladatot teljesít ő, hazája életében, mint testvére, a finn paraszt. Először irtja az erdőt, azután feltöri az így meghódított talajt és csak azután vet, illetve arat. A finn diák is először az akadályokat hárítja el, melyek közte és nagy eszményi céljai között állnak, ezeket dönti le a szívekben, a lelkekben és csak mikor így megvan a megfelelő talaj, akkor lát megmunkálásához.

Föl kell vetnünk a kérdést: mi adja neki ehhez az erőt? Mi az, amivel mind ezt a sok oldalú tevékenységét kifejti? Szinte hallom, amint büszkén mellére ütve azt feleli a finn diák, hogy ez a «finn sziszu.» Ugy mondhatnók: a finn őserő, a finn szívósság, kitartás általában mindaz, ami sem nem törik, sem nem szakad, hanem tart és kitart a végtelenségig. (Ennek testvére, de mostoha testvére a magyar «szalmaláng».) Az a finn «sziszu», hogy amire ő ki mondja: «akarom», az meglesz. Ha egy egész hegyet kell túvel keresztül fúrnia, akkor neki áll és szúrja, vájja türelmesen, amíg el nem készül vele. Ha egy erdőt kell bicskával kiirtania, neki áll és akár meddig tartson is, elkészül vele. Ilyen munkához valóban hozzá edződött, mind a természeti, mind az állami életében. Hétszáz esztendeig volt svéd, több mint száz évig orosz uralom alatt. A két állam mindig ott tülekedett Finnország területén és a finn «sziszu» állta a sarat és győzött. Sem az orosz, sem a svéd úgyszólván parányit sem tudott magába olvasztani belőle; hanem egyre nőtt, fejlődött és ma eltakarítva útjáról az akadályokat, a finn diák s vele az egész testvérnép megindult s halad célegyenest a boldogulás felé.

Dedinszky Gyula.
(Ipolyvece)

BETHLEN GÁBOR.

(Emlékezés.)

1929 november 15-én volt háromszáz esztendeje annak, hogy Bethlen Gábor a XVII. század «legnagyobb magyarja» elköltözött az élők sorából.

Válságos időben lépett trónra. A vészes ár már-már elnyeléssel fenyegette a magyarságot. Egyik oldalon az osztrák, a másik oldalon a török. Isten valósággal próbára tette a nemzetet, hogy vajjon van-e még ereje magát fenn tartani. Ekkor állott Erdély és a magyarság élére Bethlen Gábor, aki megmutatta, hogy Istenbe vetett hittel és törhetetlen hazaszeretettel a legnehezebb és legreménytelenebb időben is, még a legelnyomottabb népet is talpra lehet állítani. Ő nemcsak talpra állította, hanem a számottevő országok sorába állította Erdélyt akkor, amikor a magyarság a legcsekélyebb szabadságot sem remélhette az önző dinasztikus hatalommal való küzdelmei közt.

Kiváló politikus, aki diplomáciai készségével Erdélyt számottevő gazdag országgá tette. A külföld és ellenségei úgy tárgyalnak vele, mint egyenrangú uralkodóval. Nem kér tanácsot senkitől sem. Neki nem tanácsadókra, hanem csupán végrehajtókra volt szüksége. Békekötéseiben mindig szem előtt tartotta a nemzeti és vallási érdekeket. Bent az országban jólétet teremtett okos kereskedelmi és gazdasági politikájával. Ennek köszönhette Erdély, hogy annyi hadjáratot viselhetett és a töröknek is fizethetett adót.

Kiváló hadvezér. Erdély határait 16 évi uralkodása alatt nem lépte át ellenség. Szövetségesei segítségével ellenségeit megfélemlítette. Fegyvereivel mindig az ország és a vallás szabadságáért szállott síkra. Wallenstein, korának elismert hadvezére, sem mert vele megmérkőzni.

Kicsi volt országa és mégis hatalmas, mivel a hazaszeretet érzése letiport minden öncélt, rendi törekvést.

Ellenfelei sohasem tudták kiismerni. Bethlen nem volt szalmaláncszerűen lelkesedő magyar, hanem hideg, de józan és számító. Tudott tűrni és várni az alkalmas időre. Nem beszélt sokat és nagy hangon, hanem csöndben fontolgatott.

Nem csak anyagi, hanem szellemi fegyverekkel is felvértezte nemzetét. Nagy gondot fordított a népnevelésre. A tudomány után szomjazó ifjak számára, Pázmány nagyszombati egyetemét tíz évvel megelőzve, Gyulafehérvárott egyetemi színvonalon álló főiskolát alapított, amelyet értékes könyvtárával is megajándékozott. Ő maga is nagy kedvelője a tudományoknak. A béke csendes perceiben ott ült tudósai körében.

Vallásos lélek Bethlen Gábor. Egyházát szerette és megvédelmezte szabadságát, úgy hogy amíg a harmincéves háborúban a protestánsok már megadásra és visszavonulásra kényzerültek, addig Erdélyben a protestáns egyházak teljes szabadságot élveztek. Egész életén keresztül állandóan olvasta a Bibliát, úgy hogy huszonhatszor olvashatta el. Teljesen benne élt és ezt a könyvet tartotta igazán az élet könyvének. Nemcsak a maga számára akarta azonban hozzáférhetővé tenni, hanem arra törekedett, hogy nemzetének valamennyi fia, valláskülönbség nélkül, kezébe vehesse. A jezsuita Káldi György bibliafordításának kiadását is jelentős adománnyal segítette. Hasonlóképpen oláh nyelvű alattvalói számára szintén lefordíttatta a Szentírást. Ez érteti meg, hogy protestáns uralkodó országában a katolikusok is teljes szabadságban élhettek. A protestáns egyházak papjait nem esekké tette, hogy ezáltal egyrészt kivegye őket a földesurak önkénye alól s erejüket teljesen a hitélet fejlesztésére fordíthassák, másrészt pedig, hogy a megcsappant nemességet értékes elemmel szaporítsa.

Elgondolhatjuk, mekkora fájdalmat okozhatott halála úgy Erdélynek, mint az egész akkori magyarságnak, hiszen ő minden erejét egy cél szolgálatába állította, hogy minden oldalról fenyegetett szeretett nemzetét a pusztulástól megmentse. Most jól láthatjuk három század távlatából, hogy ki volt ő az akkori magyarság számára. Egyénisége, kiolt-hatatlan lángoló haza- és nemzetszeretete párosulva Isten

áldotta tehetségeivel teljesen elég volt arra, hogy úgy az osztrák, mint a török császárság agyarkodásaival szemben sikeresen megvédelmezze országát.

Megmutatta tehát, hogy az elnyomatás és igazságtalanság még nem jelenti egy nemzet összeroppanását. Megcsonkított, kifosztott és elnyomott ország vagyunk mi most. Kell, hogy Bethlen Gábor halálának háromszázados évfordulója ne csupán egyszerű megemlékezés, hanem biztató reménysugár legyen a jövőnkben. Ha részünkön van is az igazság, nem elég annak pusztá hangoztatása, hanem tettekben is kell nyilvánulnia. Bethlen Gábor követendő példát adott, hogyan lehet és kell egy elnyomott maroknyi népet számottevő nemzetté tenni. Ez pedig az Istenbe vetett sziklaszilárd hit és törhetetlen hazaszeretet. Két ige lebegjen mindig szemünk előtt: «A haza mindenek előtt» és Bethlen Gábor utolsó szavai: «Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk.»

Lingsch László.

A keresztyén ember élete állandó háború legyen. Karddal a kézben haladjanak az élen azok, akik befogadták az Igét és vonszolják magukkal a többieket, állig fegyverben és lesve az összeceapásra, akárcsak az igazi harctéren; más-különben csakhamar minket ver le az ellenség.

Luther Márton.

*

A keresztyén egyház is egy nagy hadsereg, toborzóhely vagy tábor. Mindannyian háborúban és harctéren élünk. Zászlónk az evangélium, fővezérünk Krisztus. Ő alatta kell harcolnunk derekasan és kicsikarni a győzelmet Isten Igéje által!

Luther Márton.

LUTHER MÁRTON: ELŐSZÓ SZT. PÁLNAK A RÓMABELIEKHEZ IRT LEVELÉHEZ.

EZ a levél az újszövetségnek igazi főrésze és a legtisztább evangéliom, amely igen méltó és érdemes arra, hogy a ker. ember ne csak szóról-szóra fejből tudja, hanem naponként foglalkozzék vele, mint a lélek mindennapi kenyerével. Mert sohasem lehet túlsokszor átolvasni és túlságosan jól belehatolni, mivel mennél többször foglalkozunk vele, annál drágábbá válik számunkra és annál jobban kívánjuk.

Azért én is hozzá akarok járulni szolgálattal, a mellyel Isten felruházott és ezen előszó által bevezetést akarok készíteni, hogy annál jobban értse meg mindenki. Mert eddig glossákkal és sokféle fecsegéssel gonoszul elhomályosították, holott magában véve fényes világosság, majdnem elegendő arra, hogy az egész Irást átvilágosítsa.

Először nyelvezetével kell megismerkednünk és tudnunk, hogy mit ért szt. Pál e szavak alatt: törvény, bűn, kegyelem, hit, megigazulás, test, lélek stb., különben nincs az olvasásnak semmi haszna.

A törvény szócskát itt ne értelmezzed emberi módon, mintha emberi tan volna arról, hogy milyen cselekedeteket kell tenni és milyeneket nem, amint ez az emberi törvényeknél van így, ahol a törvénynek eleget lehet tenni cselekedetekkel, ha azok nem is fakadnak a szívből. Isten a szívet ítéli meg. Ezért a törvény is a szívet követeli és nem elégedik meg a cselekedetekkel, sőt a nem szívből fakadt cselekedeteket, mint képmutatást és hazugságot bünteti. Ennek következtében nevez minden embert képmutatónak (Zsolt. 116. 11.), mivel senki sem tartja meg Isten törvényét szíve szerint és nem is tarthatja meg: mert mindenki megtalálja önmagában a kedv-

telenséget a jóhoz és a kedvet a gonoszhoz. Akiben nincs meg a jóra való önkéntes kedv, annak a szíve messze áll Isten törvényétől; ebben az esetben a bűn és Isten haragja meg is érdemelt, ha látszólag sok jó cselekedetről és tisztességes életről van is szó külsőleg.

Ezért mondja szent Pál a II. fej. 12, 13. versében, hogy a zsidók mind bűnösök és kijelenti, hogy egyedül a törvény megtartói igazak Isten előtt. Ezzel azt akarja mondani, hogy cselekedetek által senki sem tartja meg a törvényt, sőt azt mondja nekik a 22. v.-ben: «azt tanítod, hogy ne paráználkodjál, de magad paráználkodol;» hasonlóan az 1. v.-ben: «mert amiben mást megítélsz, önmagadat kárhóztatod, mivel ugyanazokkal míveled te, aki ítélsz.» Mintha azt akarná mondani: Te külsőleg szépen a törvény cselekedetei szerint élsz, s megítéled azokat, akik nem élnek így és értesz ahhoz, hogy mindenkit taníts: a szálkát meglátod mások szemében, de a magadéban nem veszed észre. Máté 7, 3.

Mert noha külsőleg megtartod a törvényt cselekedeteid által a büntetéstől való félelem, vagy a jutalomra való vágyódás miatt: mindezt mégis a törvény iránti önkéntes kedv és szeretet nélkül teszed. kedvtelenül és kényszerűségből és inkább tennél mást, csak ne lenne meg a törvény. Ebből az következik, hogy a törvénynek szívből ellensége vagy. Vajjon micsoda dolog az, ha másokat arra tanítasz, hogy ne lopjanak, holott szívedben te magad tolvaj vagy és örömetst lennél azzá, külsőleg is, ha szabad volna? Ámbár az ilyen kép-mutatóknál a külső cselekvés sem késlekedik soká! Tehát másokat tanítasz, önmagadat azonban nem; nem is tudod magad sem, hogy mit tanítasz, nem is értetted meg a törvényt igazán sohasem. Hiszen a törvény még gyarapítja is a bűnt, amint az 5. fej. 20. versében mondja, hogy az ember annál nagyobb ellenségévé válik a törvénynek, minél többet követel tőle olyant, aminek nem tud megfelelni.

Ezért a 7. fej. 14. v.-ben így szól: «a törvény lelki.» Mit jelent ez? Ha a törvény testi volna, akkor eleget lehetne neki tenni cselekedetek által. mivel azonban lelki, senki sem tesz neki eleget, hacsak szívből nem történik minden, amit cselekszel. Ilyen szívet azonban senki

más nem adhat, mint Isten lelke; ez az embert alkalmassá teszi a törvényre, arra, hogy szívbeli örömet találjon a törvényben és ezentúl nem félelemből, sem kényszerből, hanem tiszta szívből cselekszik mindent. Tehát a törvény lelki és azt akarja, hogy így lelkileg szeresskü és töltsük be; ilyen lelkeséget követel. Ahol ez nincs meg a szívben, ott megmarad a bűn, kedvtelenség, ellenséges indulat a törvény iránt, holott az jó, igaz és szent.

Szokjad meg hát ezt a beszédet, hogy egész más dolog «a törvény cselekedeteit» cselekedni, mint «a törvényt betölteni.» A törvény cselekedete mindaz, amit cselekszik az ember, vagy cselekedhet a törvény szerint, szabad akaratából és saját erejéből. Mivel azonban az ilyen cselekedetek alatt és mellett ottmarad a szívben a törvény iránti kedvtelenség és kényszerűség, ezek a cselekedetek mind semmisek és nem használnak semmit. Ezt fejezi ki szent Pál a 3. fej. 20. versében, hol így szól: «A törvény cselekedete által senki sem igazul meg Isten előtt.» Ebből láthatod, hogy a sophisták és akik ezt vitatják, ámítók, midőn azt tanítják, hogy az ember cselekedetek által méltóvá teheti magát a kegyelemre. Hogyan készülhet elő cselekedetek által a jóra az, aki semmiféle jó cselekedetet nem tesz szívbeli ellenkezés és kedvtelenség nélkül. És mikép találja Isten tetszését olyan cselekedetben, amely kedvtelen és ellentétes érzelmű szívből származik?

A «törvényt betölteni» pedig azt jelenti, hogy az ember kedvvel és szeretettel tegye meg cselekedeteit és szabadon, mintha törvény és büntetés nem is léteznék. A szabad szeretetnek ilyen indulatát azonban a Szentlélek oltja a szívbe, amiről az 5. f. 5. versében szól. De a Lélek nem adatik máskép, mint egyedül a Jézus Krisztusban való hitben, a benne való hittel és a benne való hit által, amint erről az előszóban szól. A hit tehát nem származik máskép, mint egyedül Isten igéje vagy az evangéliom által, amit Krisztus hirdet, aki Isten fia és ember, meghalt és feltámadott miértünk, amit a 3. f. 25. és a 10. f. 9. versében fejez ki.

Innen van az, hogy egyedül a hit igazít meg és tölti be a törvényt: mert ez adja a Lelket Krisz-

tus érdeméért. A Lélek pedig olyan készségessé és szabaddá teszi a szívet, amilyennek a törvény követeli, így tehát a jó cselekedetek magából a hitből folynak. Ezt mutatja kifejezésre a 3. f. 31. versében, miután a törvény cselekedeteit elvetette, ami szinte úgy hangzik, mintha a törvényt hiábavalóvá akarná tenni a hit által. De nem így áll a dolog, hanem azt mondja: «mi megerősítjük a törvényt a hit által», azaz betöltjük a hit által.

Bűnnek az írás nem csupán a külsőleges testi cselekedet nevezi, hanem az egész lelki viselkedést, amely a szívnek mélyén velejár a külső cselekedettel. Ugy hogy e szócsonka cselekedni azt jelenti, hogy az ember egészen elesik és a bűné lesz. Mert a bűnnek semmiféle külső cselekedete másképp nem történik, mint hogy az ember testestül-lelkestül a bűné lesz. Az Írás pedig különösen a szívet tekinti és minden bűnnek gyökerét s főforrását, a szív mélyén lévő hitetlenséget. Tehát valamint egyedül a hit igazít meg, hozza meg a Lelket és adja meg a kedvet a külső jócselekedetekhez, úgy egyedül a hitetlenség vétkezik, ingerli fel a testet és kelt kedvet gonosz, külső tettekhez: amint ez Ádámmal és Évával történt a paradicsomban. I. Mózes 3, 6.

Ezért Krisztus egyedül a hitetlenséget nevezi bűnnek, midőn Ján. 16. f. 8, 9. versében így szól: «A Lélek meg fogja büntetni a világot azért a bűnéért, hogy nem hisz bennem.» Mielőtt tehát megtörténik a jó, vagy a gonosz cselekedet, mint jó vagy rossz gyümölcs, először meg kell lennie a szívben a hitnek, vagy pedig a hitetlenségnek, amely minden bűn gyökere, életnedve és főereje. Azért is ennek neve az írásban a kigyó feje és a vén sárkány fője, amelyet az asszony magvának, Krisztusnak kell széttaposnia, ahogy az Ádámnak ígértetett meg. I. Mózes 3, 15.

Kegyelem és ajándék között az a különbség, hogy a kegyelem tulajdonképpen Isten kegye, vagy jóindulata, amellyel irántunk viseltetik és amelynek következtében kész arra, hogy nekünk adja Krisztust és a Lelket, annak ajándékaival együtt, ami az 5. f. 15. verséből tűnik ki, hol így szól: «kegyelemből való ajándék...» És noha az ajándék és a Lélek bennünk napról-napra növekedik, de még nem tökéletes, úgy hogy még

marad bennünk gonosz kívánság és bűn, amely küzd a Lélek ellen, amiről Róm. 7, 14; Gal. 5, 17 és I. Mózes 3, 15. v.-ben hallunk és ami nem más, mint az asszony magja és a kigyó magja közötti viszály, mégis a kegyelem azt teszi, hogy Isten előtt egészen és teljesen igazaknak számítottunk. Mert az ő kegyelme nem oszlik meg és nem darabolódik részekre, amint ez az ajándékokkal történni szokott, hanem egészen és teljesen felvesz kegyébe közbenjárónkért és közvetítőnkért a Krisztusért, ha ajándékai bennünk hatékonyokká váltak.

Igy megértheted a 7. fejezetet, amelyben szt. Pál még bűnösnek mondja magát s a 8. fej.-ben mégis azt mondja, hogy nincsen semmi kárhozatos azokban, akik a Krisztuséi, a tökéletlen ajándékok és a Lélek következtében. A le nem vetkezett testiség miatt még bűnösök vagyunk, de mivel hiszünk Krisztusban és a Lélek zsengei megvannak bennünk, azért Isten oly kegyes és jóindulatú hozzánk, hogy nem akarja tekinteni ezt a bűnt, sem elítélni, hanem a Krisztusban való hit szerint akar bánni velünk, mignem a bűn megöletik.

A hit nem az az emberi hiedelem és elképzelés, amit némelyek hitnek tartanak. És amikor azt tapasztalják, hogy ennek nyomán nem következik be sem az élet megjavuása, sem a jó cselekvése s mégis sokat hallhatnak meg, szólhatnak maguk is a hitről, tévedésbe esnek és azt mondják: a hit maga nem elég, az embernek cselekednie kell, ha kegyes akar lenni és üdvözülni akar. Azaz, amikor hallják az evangéliomot, mekiállnak és saját erejükből gondolatot alkotnak szívükben, amely így hangzik: hiszek. Ezt azután igazi hitnek tartják. De mivel ez csak emberi elképzelés és gondolat, amely sohasem hatol a szív mélyére, azért nem is cselekszik semmit és nem is követi semmiféle javulás.

Ellenben a hit bennünk működő isteni erő, amely átalakít minket és újjászül Istenben, Ján. 1. f., 3. v., megöli az őembert, szívben, kedélyben, értelemben és erőben egész más emberekké tesz és magával hozza a Szentlel-

ket. Ó, a hit vajmi eleven, serény, tevékeny, hatalmas dolog, lehetetlen számára az, hogy szüntelenül jót ne tegyen. **Nem is kérdezi, hogy jó cselekedeteket kell-e tenni, hanem mielőtt megkérdezné, már meg is tette és mindig tevékenykedésben foglaltos.** Aki azonban nem cselekszik ilyen cselekedeteket, az hitetlen ember, botorkál és kutat a hit meg a jó cselekedetek után és nem tudja sem azt, hogy mi a hit, sem azt, hogy mik a jó cselekedetek, mégis sokat fecseg a hitről és a jócselekedetéről.

A hit eleven, bátor bizodalom, Isten kegyelmében, olyannyira, hogy ezért életét adná ezerszer. És az isteni kegyelemben való ilyen bizodalom s ennek ilyen megismerése vidámmá, bátorságossá és jókedvűvé teszi az embert Isten iránt és minden teremtménye iránt: ezt cselekszi a Szentlélek a hit által. Ezért az ember kényszer nélkül válik hajlandóvá és készségesé arra, hogy mindenkivel jót tegyen, mindenkinek szolgáljon, mindent túrjön Isten iránti szeretetből és az Ő dicséretére, aki ilyen kegyelemben részesítette őt, úgy hogy lehetetlen a hitet elválasztani a cselekvéstől, sőt annyira lehetetlen, amennyire lehetetlen a tűztől különválasztani az égést meg a világítást. Óvakodj tehát saját téves gondolataidtól és a haszontalan fecsegőktől, akik bölcsék akarnak lenni arra, hogy ítéljenek a hitről és a jó cselekedetéről s amellet igen nagy bolondok. Kérd **Istent**, hogy keltse fel benned a hitet, különben örökké hit nélkül való maradsz, akármit képzelsz, vagy cselekszel is.

Az ilyen hitigazság és a neve Isten igazsága, vagy az az igazság, amely megáll Isten előtt, mivel Isten adja és igazságnak számítja Krisztusért, a mi Megváltónkért s ezáltal olyanná teszi az embert, hogy mindenkinek megadja a magáét. Mert a hit által az ember megmenekül a bűntől és örömet talál Isten parancsolataiban; ezzel megbecsüli Istent és megadja neki, amivel tartozik; de embertársának is készségesen szolgálatára van mindenben, amiben csak lehetséges és ezzel kielégít mindenkit. Az ilyen igazságot nem bírja létrehozni termé-

szetünk, szabad akaratunk és saját erőnk. Mert amiképp senkisémet adhatja meg önmagának a hitet, úgy nem is veheti el a hitetlenséget: hogyan akar vajjon megszüntetni akár csak egy kicsi bűnt is? Azért minden hamis, minden képmutatás és bűn, ami a hiten kívülesően, vagy pedig hitetlenségben történik, bármily jónak lássék is.

A test és lélek szókat itt nem szabad úgy értelmezned, mintha «test» csak az erkölcstelenségre vonatkoznék és «lélek» csupán a szív belsejére, nem, úgy szót Pál, mint Krisztus szerint, Ján. 3. f. 6. v. «test minden, ami a testből született», az egész ember, testestül-lelkestül, értelmével és minden érzékével együtt: mivel minden szándéka, törekvése a testé. Tehát testinek nevezendő az is, aki nélkül, hogy a kegyelemnek részese lenne, vagy lelki dolgokról sokat képzeleg, tanít és fecseg, ami kitűnik Gal. 5. f. 20. v.-ben a test cselekedeteinek felsorolásából is, ahol az eretnokséget (bálványimádást) és gyűlölséget is testi cselekedetnek nevezi Róm. 8. f. 3. v.-ben pedig azt mondja, hogy a törvény erőtlén a test miatt. Ez pedig nemcsak az erkölcstelenségre vonatkozik, hanem minden bűnre, különösen pedig a hitetlenségre, amely a lélek legnagyobb rákfenéje.

Viszont lelkinak nevezi azt is, aki a legkülsőségesebb munkát végzi, mint Krisztus, midőn tanítványainak lábát mossa és Péter, mikor hajóját kormányozza és halászik. Tehát a test az ember, aki kifelé és befelé él és cselekszi mindazt, ami a testnek hasznára és az ideig való élet fenntartására szolgál; lélek az, ami kifelé és befelé él és cselekszi azt, ami a léleknek javára van és szolgálja a jövő életet.

E szavaknak illetően megértése nélkül sem szót Pálnak ezt a levelét, sem a Szentírásnak bármely könyvét nem értheted meg sohasem. Azért óvakodj mindenkitől, aki e szavaknak másféle értelmezését használná és tanítaná, lenne az bárki, akár Origenes, Ambrozius, Augustinus, Hieronymus és hasonló, vagy még ezeknél különbek is. Most pedig térjünk a levélre.

Mivel evangélikus lelkipásztornak elsőrangú köteles-

sége, hogy a törvény és a bűn megértésével kapcsolatban korholjon és nyilvánítson bűnnek mindent, ami nem a Lélek és a Krisztusban való hit szerint történik, hogy az emberek saját maguk és nyomorúságuk megismerésére eljuthassanak, megaláztassanak, és segítségért könyörögjenek: szt. Pál is így tesz, ezzel kezdi levelét s az első fejezetben feddi a súlyosan bűnözőket és a hitetlenséget, amely oly nyilvános, mint az Isten kegyelme nélkül élő pogányok bűnei s így szól, «legyen nyilvánvalóvá az evangéliom által Isten haragja minden ember fölött», gonosz életük és igaztalanságuk miatt. Mert noha tudják és naponként tapasztalják, hogy van Isten, ennek ellenére a természet önmagában, híjával a kegyelemnek olyan gonosz, hogy sem hálát nem ad neki, sem nem tiszteli, hanem ámitja magát és szüntelen súlyosabb vétkekbe sülyed, mígnem bálványszolgálatát következtében szemérmetlenül a leggyalázatosabb bűnöket követi el és elnézi másoknál is.

A 2. fejezetben ezt a feddést kiterjeszti azokra is, akik külsőleg kegyeseknek látszanak, avagy csak titokban bűnöznek; ilyenek voltak a zsidók. kik most is mind képmutatók, kedvtelenül és szeretet nélkül szép és tisztességes életet folytatnak, szívük szerint azonban ellenségei Isten törvényének, de más embert mégis szeretnek megítélni, ami szokása minden képmutatónak, hogy önmagát tisztának tartja s amelletttelve van irigységgel, gyűlölésséggel, hiúsággal és mindenféle tisztátalansággal, Máté 23. f. 25. v. Éppen ezek azok, kik megvetik Isten jóságát és keményszívűségük következtében magukra halmozzák haragját, úgy hogy szt. Pál, aki a törvényt helyesen magyarázza, senkit sem talál a bűntől mentesnek, hanem hirdeti Isten haragját mindazoknak, akik a természet, vagy szabad akaratum szerint helyesen élnek és semmivel sem tartja őket jobbaknak, mint a nyilvános bűnösöket, sőt azt mondja róluk, **hogy keményszívűek és bűnbánatra nem hajlanak.**

A 3. fej.-ben egy kalap alá veszi mindkettőjüket és azt mondja: egyik olyan, mint a másik, mindnyájan egyformán bűnösök Isten előtt, kivéve. hogy a zsidóknál meg

volt Isten igéje, bár sokan nem hittek benne, ami azonban nem dönti meg Isten igazságát és hűségét. Ezen felül még felhossa az 51. Zsolt. 6. versét, «hogy Isten igaznak bizonyul beszédeiben.» Azután visszatér az előbbiekre s az Irással bizonyítja, hogy minden ember bűnös és hogy a törvény cselekedete által senkisé is igazul meg, hanem hogy a törvény csak a bűn megismerése végett adott.

Azután a helyes út tanítására tér át, mikép lehet az ember kegyes s igazulhat meg és így szól: «Mindnyájan bűnösök és szükölködnek az Isten dicsősége nélkül, de megigazulnak érdem nélkül a Krisztusban való hit által», aki vérével kiérdemelte ezt számunkra és kegyelmet szerzett nekünk Isten előtt, aki megbocsátja nekünk minden korábbi bűnünket, hogy bebizonyítsa, egyedül az Ő igazsága, amelyet hit által ad nekünk, segít mirajtunk, az az igazság, amelyet jelenleg az evangéliom jelent ki és amelyről azelőtt a törvény és a próféták tettek tanúságot. Így tehát a hit megerősíti a törvényt, noha ezáltal megsemmisülnek a törvény cselekedetei dicsőségükkel együtt.

(Folytatjuk.)

Ford.: Kótsch Lajos.

Azok, akik mellüket verik, hogy ők jó evangélikusok és mégsem teremnek jó gyümölcsöt, álkeresztyének. Olyanok, mint az eső nélküli felhők, amelyek sötéten és komoran borítják el az egész eget, de egy csöpp eső sem hull belőlük, hogy a földet megtermékenyítse. Sok ember mutogatja nagy kegyességét, holott nem hisz Istenben és nem szereti felebarátját.

Luther Márton.

HOFACKER LAJOS LEVELE KNAPP ALBERTHEZ*)

Plieningen, 1820. december 7.

KEDVES Testvérem! Bocsáss meg, hogy kedves leveledre ennyi késéssel válaszolok. Sok minden belső és külső elfoglaltság tartóztatott eddig viszsza. Most azonban már nagyon szeretném tudni, hogy s mint vagy lelkileg, vajjon Annál vagy-e, Akinél van az élet és annak mindenre elégséges bősége, vagy még mindig ide s tova kóvályog a lelked s kietlen száraz utakon jár, keresi nyugalma s nem találja. Igazi békéhez csak Annál juthatunk, Aki halott volt, most azonban él örökkön-örökké. Amit Nélküle élünk, merő veszteség, mert csak Őbenne van valóságos élet.

Kedves Knapp! Az, amiről mi eszmecserét folytatunk, nem valami emberi kitalálás, nem szentimentális érzélgés s nem ideggyengeségből levezethető dolog, hanem az maga az Igazság. Barátom, nem csekély erő kell ám a Krisztus Keresztje hordozásához s az Ő követéséhez dicsőség és gyalázat által; rossz és jó hír által. (II. Kor. 6.) Emberi erőből erre nem futja, csak az élő Isten erejéből. Ha gyenge vagyok, mondja Pál apostol, gyenge a saját erőmre nézve, akkor vagyok erős, tudniillik Istennek ereje s az Ő felséges erejének hatalma folytán. Nevetséges, ha valaki úgy fogja fel a dolgot, mintha a keresztyénség valami pipogya, vénasszonyos dolog volna. Ezt kiben-kiben csak a természeti

*) Hofacker Lajos, a híres Württembergi „Erweckungsprediger“ mint segédlelkész, 22 éves korában írta ezt a levelet a szintén segédlelkészi állásban levő Knapp Albert énekköltő és stuttgarti lelkészhez. Hofacker bővebb ismeretetését hozta halálának száz éves fordulója alkalmából az Evangélikusok Lapja. XIV. évfolyam 1928. 34.—44. sz. Jelen levél eredeti szövege Knapp Albert könyvéből való: „Leben von Ludwig Hofacker mit einer Auswahl aus seinen Briefen.“ Siebente gekürzte Auflage. Stuttgart 1923. (C. V.) 64.—66. oldal.

ember mondhatja. A belső isteni szikra, amely minden emberben ott van, mit se tud erről. A természeti ember ugyanis mindig visszahókkól attól a bizonyos pillanattól, amikor önmagát fel kellene adnia, hogy Krisztussal éi-hessen. Ez a botránkozás köve. Azok a nevek, melyekkel az emberek az Ur igazi követőit szeretnék megbélyegezni: hogy rajongó, hogy misztikus, hogy pietista, hogy kegyeskedő, hogy térdencsúszó (bár tényleg lehet e dolgokat túlzásba vinni), ezek az elnevezések alapján véve nem mások, mint önmagukat menteni akaró ekszkuzálások olyan emberek részéről, akik érzik, hogy keresztyéneknek kell lenniök, de félnek kedvenc bűneiket és mulatozás aikat feláldozni. Arra persze ők maguk egyáltalán nem jönnek rá, hogy mindez náluk csak szép önmegnyugtatás, mert hiszen első sorban önmagukat kell ily módon megcsalniok. Savanyú a szőlő! Igen magasan van, mondjuk rá azért, hogy savanyú, sőt még éretlen is!

Lehetséges lenne az, hogy az Isten és a Megváltó iránti szeretet, amint azt az evangélium követeli, holmi emberi kitalálás? Hát először is tudd meg, hogy ez a szeretet senkihez sem fog betérni, aki nem szünt meg az ő saját én-jét szeretni. És itt merjen egyszer hősködni az a hős, aki a keresztyénséget mint a szentimentális érzélgősséget gúnyolja, itt mutassa meg az ő nagy merszét és hagyjon fel az ő tulajdon romlott, bűnös lényének szeretetével! De nem ez a legfőbb bizonyítéka-e éppen az élő Istentől való elfordultságunknak, elvetemedettségünknek, hogy az Isten és Krisztus iránti szeretet olybá tűnik fel előttünk, ami egy férfihoz igazán nem illik? Hogy is ne szeretném én Istenemet és Megváltómat? Egy kis józan gondolkozás világossá teheti mindenki előtt, hogy egy teremtménynek legfőbb rendeltetése és legszentebb végcélja csak az lehet, hogy Teremtőjét dicsőítse és Neki igazi szeretettel magát alávesse.

Mi mást akarnék mindezzel mondani, minthogy minden ellenvetés, amelyet a mi szívünk az igazsággal szemben felhoz, kész bizonyíték a keresztyénség mellett, mindaddig, míg csak mi is keresztyénekké nem leszünk! Éppen azért, ha efajta mesékkal próbálnak megzavarni, hadd ingereljen

mindez Téged arra, hogy igazi tusakodó imával menj az Ur elé, kérvén, hogy adjon Néked új, bizonyosságokkal tele lelket. A keresztyén tökéletesség csúcspontja egyébként Máté 18: 3-ban van.

Irod, hogy mi ketten nem mindenben vagyunk egy véleményen. Kedves Knapp, ez nem is szükséges; csak az a fontos, arra törekedjünk, hogy Krisztussal legyünk egy véleményen. Vele egy szív, egy lélek!

Kedves Testvérem! Igen aggódom miattad. E világ fejedelme mindig igen nagy haragra gyúl, valahányszor valaki ki akar siklani a kezei közül. «Nagy a serege, Csalárdság fegyver, Nincs ilyen több a földön!» Én azonban annak ajánlak, Aki hú és hú marad akkor is, ha mi hűtelenek vagyunk, — az örökké szerető Megváltónak, Aki kiváltkép azokat, akik az Ő nevét megdicsőíteni szeretnék, a felülről jövő Léleknek és erőnek teljes mértékével tudja ellátni. Csak tartsuk magunkat mind közelebb Őhöz, öleljük át mind erősebben és bensőségebben, akkor könnyű lesz megtagadni az istentelen életet és a világi kívánságokat s fegyelmezetten, igazán és szentül élni e jelen való világban. Mert az Istenben való életnek éppen ebben van a nagy titka, hogy minden lemondás és nélkülözés könnyű lesz annak, aki Őt szereti. Ami szeretetből történik, az kényszer nélkül megy.

Csak törekedjünk és ne fáradjunk bele! Nem romlandó koronáért harcolunk, nem e világ dicséretére és tetszésére pályázunk, mert ez eimulik s elhallgat idővel, hanem az élet romolhatatlan koronájáért harcolunk mi, melyet az Ur nekünk, szolgálóinak, egykor nyújtani fog, ha Hozzá hűek maradunk. Itt nincs helye vonakodásnak; hogy az Ővéinek találtassunk, mikor Ő jónak látja, hogy minket magához vegyen, — ez legyen legbensőségebb törekvésünk!

Kedves Testvérem! Meg vagyok győződve, hogy az Ur eljövetele már nincsen messze. Napot, órát és évet nem tudunk, — de hogy nincs már messze, ezt tudjuk. Az Ő igazi, élő egyházának azonban még előbb egy vérkeresztségen kell keresztül mennie, mielőtt az Ő orcáját megláthatná. Ami engem illet, én a lelkészi pályafutásomban nem számítok valami jó napokra; «Keresztyének, mindig készek, Urukkal ott fenn trónolni, Érte itt lent hadakozni!»

Nem kell, hogy ezt Te is így lásd, mint én, de engem mindez aggodóbbá tesz Te érted, mivel a kísértésnek a hatalma s sötétség szeilemeinek kísértő ereje ma nagyobb, mint valaha. Fiacskám, maradj Nála, akkor nem árthat Neked a gonosz!

Isten legyen igazán Veled, drága Barátom! En nagyon szeretlek Téged. Isten színe előtt kérlek: Jöjj el Óhozzá, maradj Nála s ne engedd elsodortatni magadat. Ótöle semmi áron! A Te: Hofackered.

Közli: Egy theológus-barát.

Rajta: Jézus Krisztussal, Isten Fiával vakmerőek vagyunk. Ő bizonyára nem hagy cserbe bennünket. Rája bízunk testünket, életünket; ahol Ő megmarad, ott mi is megállunk. Rajta kívül senki sincs, akire támaszkodva bátran dacolhatnánk mindennel.

*

Nosza hát, álljunk ellent Isten nevében! Aki megbánta, hagyjon fel vele, aki fél, csak meneküljön; de azt tudom, hogy az én Támaszom hatalmas és elégséges. Ha az egész világ utánam indult és most mindnyájan elhagytak is, nekem egészen mindegy, azt gondolom: hiszen akkor sem állottak mellettem, amikor egyedüi voltam. Aki nem akar, hadd menjen, aki nem marad, csak menjen Isten hírével!

Luther Márton.

KÖVESSETEK!

Magamnak régen királya voltam —
 Most önmagamnak koldusa vagyok.
 Góg-építette cifra trónomat
 Ledöntötték a jajnapok, bajok.
 Biborpalástom kopottá szakadtan
 Koldusköpenyként őrzi még a multat,
 De alatta már fázón didereg,
 Ha elmulásnak szele üti meg
 a Lázár,
 Morzsára éhes koldus ujmagam,
 Magára eszmélt tékozló gyerek.
 — Nem aki indult rózsaszín dalával,
 Hanem kikérő, kegyes imával
 Hazamegy.
 ... Testvéreim, ha van közöttetek
 Pogányra hangolt lázadó, beteg,
 Nyujtsa felém ki reszkető kezét,
 — Hiszen felettünk oly sötét az ég —
 Kövessetek! ...
 Legyünk mi bölcsek, kincses gazdagok,
 Arany helyett vigyünk csak bánatot,
 Tömjénünk legyen áldozati láng,
 Mirhánk könyörgő, hittel telt imánk,
 Velük induljunk miként a bölcsek
 — Az égre vetve hit-szemünket —
 Keresni azt a vágyott csillagot
 Amelyben Isten szent szeme ragyog.

Testvéreim, jer kövessetek!
 A csillag után én elindulok.

JAKUS IMRE.

MESE A NAGY CSILLAGRÓL.

NAGYON régen, ezer évekkel ezelőtt, egy szomorú éjszakán lenézett a jó Isten a földre. Hátha lát ott valami szépet és jót. A föld közepén volt egy nagy tenger s a körül laktak az emberek. Olyan lehetett onnét magasról, mint egy nagy teknő, amely körül sok apró hangya mászkál. Nagy volt a sötétség, a jó Isten azonban nem húzta fel a napot az égre, hogy lásson. mert Ő tudta (az emberek csak később tudták meg), hogy minden igazi, szeretetből fakadó szép és jó dolog olyan a földön, mint egy kis ablakba tett méces, amely egyenesen a jó Isten szemébe ragyog bele.

A földön azonban sötétség volt, kérlelhetetlen sötétség. Egyetlen egy emberi léleknek az ablakában sem pislogott ez az icike-picike kis szelíd láng.

Jól végigvizsgálta a föld minden porcikáját, de a kicsi fény csak nem csillant a szemébe sehonnét sem.

Látott, hallott minden beszédet, minden neszt, amely csak megrezzent a földön. Még azt is észrevette, hogy egy kis nyulacska abban a pillanatban nyitotta ki álmában a fél szemét, hegyezte meg félfülét, s körülfigyelt a bokor sötét aljában, hogy nincs-e valami baj. De ni! Itt is, ott is, a föld ezer pontján ezer ember figyel fel álmából! elakadt szívdobogással, nem közeledik-e valami gonosz ellenség, pusztító csorda, hogy véres sárrá gázoljon álmukban mosolygó gyermekeket, szöke búzamezőket, csendes, békés házikókat.

Néz tovább, nézeget. Van-e egy boldog, jó ember? De csak nem talál.

Az egyik helyen éppen egy rabszolgát korbácsoltak véresre. Nem is tudott felkelni szegény, ott vonaglott a földön, könnye-vére összefolyt.

A másik helyen egy fiú az édesapját csapta agyon... pénzért... Amott egy kis gyerek sirdogált éhesen, fázva... az anyja elkergette hazulról... Odébb krétafehér arcú betegek, csupasz földön, rongyokban... az egyik őrjöngött, sikoltozása velőkig hatott... a másik elbódulva álmában is suttogta vértelen ajkkal: «Tisztátalan,.. tisztátalan...» s úgy nyújtogatla csontvaz karjaft, mintha borzalmas felkiáltó jelek lettek voltak.

A jó Isten tovább keresett. Egy mosolygást, egy boldog embert.

Voltaik fényes házak, hol gazdag emberek dőzsöltek és kacagtak, de a kacagásuk száraz, üres volt, mint az üresen zakatoló malom és ha egyedül maradtak, sírtak. Voltak, akik kést döftek a mellükbe vagy felakasztották magukat... Sehol, sehol egy mosolygás... Hol vannak a jó emberek?

A föld három pontján ült három király... és sírt... A negyedik helyen, egy zsúfolt városban éppen akkor csaptak be egy kaput két fáradt vándor előtt. Az asszony arcát visszafojtott belső fájdalmak kinjai dúlták fel. De tovább kellett vánszorogni, tovább... Egy másik kapú — hiába zörgetnek. Harmadik kapú —: «Nincs hely...!»

Már vége a városnak... az asszony felsikolt kínjában.

Nézte a jó Isten, nézte a földet. Szívében összesűrült a volt évezredek minden embernymorúsága, a lévelygő, boldogtalan gyermekei iránt érzett végtelen szerelme és az idők teljességében kicsordult szeméből egy meleg könnycsepp... S a könnycsepp — óh csodák csodája! — mint egy szikrázó hatalmas csillag gördült végig a didergő égbolton s megállt egy bethlehemi istálló felett, ahol a könnyeken keresztül egymásra mosolyogtak: az édesanya és a Gyermek...

Valahol három király csodálkozott fel az égre s elindult a nagy csillag után.

F. Z.

AZ ORVOSSÁGOS ÜVEG.

(LÉLEKRAJZ.)

KOVACS Elemér huszonhét éves mult novemberben. Húsz évvel ezelőtt haltak meg szülei. Az érzékeny kis fiút, az egyetlen árva gyermeket elvitték az agglegény nagybácsihoz. Gyuri bácsi ugyan elővette néha, de mégis csak nagyon hiányzott neki az édes anya. Barangolta az erdőket, verekedett a parasztyerekekkel, csavargott a volt anyás fiú.

Később a városba került a premonstreiek gimnáziumába. Tanárai nem voltak vele tisztában. Néha könnyezett, de ha megvadult, nem lehetett vele bírni. Az internátusból elküldték, két lakásadó asszonyt otthagytott, a harmadik is háromszor mondott fel neki. Az iskolából is majd kicsapták egyszer daca és fékezhetetlensége miatt. Ha a tanárok valamelyik könyvnek olvasását megtiltották, másnapra már biztosan megszerezte.

Mire leérettségizett, egészen istentagadó lett. Ujságírónak akart menni, hogy «a világ butaságát», — ahogy ő mondta, — megdöntse. Nagybátyja azonban azzal fenyegetődött, hogy nem kap egy krajcárt sem, ha nem megy tisztességes pályára. Rég elhidegült már Gyuri bátyjától és mindenkitől, de érdekből szót fogadott. Hátatfordítva terveinek, patikusnak ment. Pesten még csinált egy-két görbe napot, de aztán tanult vadúl, ridegen. Sokszor mint-ha meg is fáradt volna... Mikor az egyetlenen végzett, megpróbálta az «életet» kis örökségén.

És egy év múlva már majdnem mindenét élélte. Ekkor állást vállalt ott a sarkon, ahol a csillogó, forgalmas élet megtorpan a külváros előtt.

Pár éve itt volt már a sarki patikában. Ma, december 24-én is ő teljesít szolgálatot. Ott ül a kályha előtt, a pálma

alatt, a nagy bőr karosszékben. Ovális, komoly arcát a fáradtság és ingerültség barázdálják. Egész nap sok volt a dolga s most meg éjjelre is itt kell maradnia, mert kollégája megbetegedett. Néz üres szemekkel ki az ablakon. Ott kint apró pelyhekben, lassú, szép szállongással vattáz be mindent a hó. Munkából megtérő nehéz, hallgatag testek ballagnak a külváros felé. Néha meg gyorsmozgású, kedélyes árnyak libbennek el az ablak előtt.

Karácsony este van. A nagy lámpák lehúnyták sárga-sugarú szemüket, az utca százhangú zenéje lehalkult. De a sok karácsonyfa sok kicsi gyertyája mintha mindenütt világítana... a szelid karácsonyi ének mintha mindenütt visszhangzana egy kissé. A házak is szelid nyugalommal gubbasztanak a titokzatos csendben.

Kovács Elemért megérintette a karácsony, mégis így szól konok fanyarsággal:

— Nahát, itt van, ez a karácsony! — Azután legyint.

Különben mindenhol ilyen üres — gondolja magában. A børszékre dől, félálomban visszaidézi az elmúlt évek karácsonyestéit. Tavaly? Igen, Kapossyéknál volt. A miniszteri tanácsoséknál. A hétéves kis Vilma illuzóinak táplálására elénekelték a «Mennyből az angyal»-t, de olyan nevetve, komédiázva, hogy ő, az atheista, valami röstelkedésféléért érzelt miatta.

Emlékezéseiből csöngetés zavarja fel. Egy fiatal lány orvosságot kér a kisablaknál. Kedvetlenül intézi el. Aludni szeretne, de sehogysem tud az álom pihentető takarójába burkolódní.

Hirtelen szél támad. Nagy csattanással vágódik el a sarkon és morog, mint egy elkeseredett családapa. Kovács Elemért ez is idegesíti. Mintha a szél lelke ajtaít is megzörgette volna. Egy csapat suhanc jön énekelve: «Dicsőség mennyben az Istennek, békesség földön az embernek.» Csak mordúl egyet.

— Buta óbégatás.

Megint jön valaki. Az ablaknál komoly férfiarc beszél borongós hangon. A szélzúgáson átszűrődik a közeli toronyóra nyögő ütése. Ránéznek az órára. Fél tizenegy.

A szél süvít, rázza a redőnyt, de a gyógyszerész most már mégis elalszik. Es az álom elviszi Kovács Elemért, a fanyar, fáradt fiatalembert messze, halvány utakon...

az űde gyermekkorba, a szép, nagy falusi házba. Körülötte vannak édesapja, édesanyja és nagyanyja. Meleg, szép, kis szobában karácsonyi boldogság csilingel. Várják a Jézuskát. Minden örömet ragyog s az ebédlőben megszólal a csengő. Jézuska meghozta a karácsonyfát.

Felébred.

— Mi ez?

A gyógyszerészár csengője. Most újra csönget valaki szerényen, félénken. Odamegy álmosan a redőnyhöz és kinyítja a kisablakot. Egy remegő kisfiú szólal meg:

— Bácsi, kérem, tessék nekem orvosságot adni, mert édesanyám nagyon beteg.

— Jól van.

Átveszi le-leragadó szemekkel az orvosságos űveget s a Betegsegélyző receptjét. A tégelyeken nagyon halványak a betűk és táncolva sorakoznak egymás után. Méricskéli, öntögeti a folyadékokat, végül odaadja az űveget a türelmetlenségében reszkető kis fiúnak. A receptet félreteszi.

Visszasüllyed a karosszékbe és csak néz, néz... Fátyolos lesz minden. Mozdulatlán szeme előtt lassan-lassan egy ijesztő kép bontakozik ki a ködből. Valami irtózatos, óriási pókháló fogja át egész életét. Bölcsőjénél kezdődik s húzódik egészen a falujukban levő családi sírboltig. A pókhálón belül van gondtalanul játékos, örvendező, madárfészket szedő gyermekkora, szomorú árvasága, kietlen ifjúsága s közvetlen közelében duhajkodásai s a tusakodások, keresések nehéz évei. A pókháló közepén ott van ő, mint egy szakadt inú, törött szárnyú légy foglya a sarokból sűnyin kémlelő feketeségnek.

Fölugrik. Ijedt fények vilánnak szemében, arca rémült. Fejéhez kap, mintha ott világosság lobbanna. Odarohan az asztalhoz, meredten nézi a receptet és az ott maradt tégelyeket. Egyszer csak fölordít. Káromkodik. Arca viasz-, majd ónszínű lesz. Ajka remeg, lába inog. Kovács Elemér orvosság helyett halálos mérget adott.

Ugrik az ajtóhoz. felszakítja a redőnyt és rohan az utca végére. A kíváncsi szél sűvítve ront be a nyitva hagyott ajtón. Kovács Elemér tüt ész nélkül a legközelebbi sarokig. A havas szél csaholva tépi. Nem bánja. Kiált torkaszakadtából:

— Halló! Halló! Halló, gyerek...!

Semmi hang. Az utcákon sehol senki, csak ő állott li-hegve, borzasan, tétova kivertségben.

— Halló...! Halló...! Halló orvossgos fiú!

Hiába. Lélekszakadva megy a másik utcasarokhoz. Ott is belehajtja rekedt kiáltását az éjszakába, de a fiú nincs semerre. Rémült tekintete vadul nyargalja be a horizontot s azután a lábai elé bukik. Fejét leejtve botorkál vissza az üzletbe.

Üres szeme tárgyról tárgyra botlik. Rászegeződik a receptre és kizuhan lelkéből minden érzés.

— Te Isten...! ha vagy, segíts most! Segíts engem, nyomorúltat, hitetlent!

Feje, keze lehull tehetetlenül. De dühe rögtön erőt vesz rajta és öles léptekkel rója a patikát. Becsukja az ajtót, lerántja a redőnyt nagy recsenéssel. Kemény léptei alatt szikráznak a kőkockák, gránit ökle lóg, melle zihál és ajkát harapdálva káromkodik.

— A kutya csillagát! Én szerencsétlen! Mit csináltam? Mi lesz velem most?

Megáll. Néz.

— Hát végem van? — kérdi fogcsikorgatva.

Aztán lassan, nagyon lassan lehanyatlik benne minden. A bőrszékbe roskad. Üveges szeme valami távoli pontra mered s keze tudatlanul összekulcsolódik.

Kovács Elemér. a pogány patikus, egészen megöregedett. Lila ajka mozogni kezd. Valamit rebeg mindig hangosabban, mozdulatlanul, gépiesen.

— ...szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, azonképen itt a földön is...

Rajtakapja magát. Merev arcán egy kemény, fájó vonás rándul át.

— Az anyám...! Ajka gúnyosra fordul. — Jól belém verte.

Ugyis hiába... nincs Isten! Nincs. Nem hiszem... Mondogatja magában érzéstelenül. Feldúlt arca olyan, mint épületrom nagy vihar után.

Érzéketlen érzéstelenségében észre se veszi, hogy már másodszer csöngetnek. Kopog, zörög valaki a vasredőnyön is. Odamegy a kisablakhoz.

— A kisfiú...!

Nem hisz szemének. Feltolja a redőnyt és úgy bámul rá. A gyermek pedig sír.

— Jaj, bácsi, kérem, ahogy szaladtam haza, elestem és összetörött az orvosságos üveg...

A gyógyszerész gyűrött arcát hirtelen a kinyílt boldogság sugárkévei ragyogják be. A szívébe folyt öröm széles jókedvvé kerül szét egyszerre. A torkára szorult ijedtség röpke kacagásban csuklik fel. Fölkapja a fiút, húzza a bór-székhez, rázza, korholja, öleli-csókolja megáradt boldogsággal.

— Te haszontalan! Te! Összetörted az orvosságos üveget...? Te huncut, rossz fiú! Te gazember, te... te...

Örömkönnyei összefolynak a gyermek könnyeivel.

Még mindig ölelgeti.

— Hol laktok? Mit vegyek? Mit adjak neked?

A fiucska nem érti a dolgot. Mint egy ijedt báránka, kuksol a gyógyszerész ölében s a kérdésre csak a régi nótát nyöszörgi:

— Orvosságot tessék...

*

Mire a toronyóra mint egy szigorú, de megértő éjjeli őr komoly nyugalommal elkongatta a tizenkettőt, Kovács Elemér újra ott ül a karosszékben s szívében karácsonyi békével hallgatja a fehér, hófátyolos szél szelid, biztató meséit a megszületett Megváltóról.

Kliment Gyula.

Sokan mondják azt: «Én nem teszek bizonysgot az evangéliumról; én csak hallgatni szeretem.»

Ez nem elég! Ha befogadtad az evangéliumot és tudod, hogy mit akar elérni, akkor bizonysgot is kell tenned róla, hármii történjék, mert különben elveszted lelked üdvösségét; különben nem vagy keresztyén!

Luther Márton.

LAITINEN TOIVO.

LAPUNK olvasói közül azok, akik e nevet ismerik, mosolyogni fognak és örömtűz gyullad a szemükben. 1929. jan. eleje óta vendége északnak ez a szülötte, a testvér finn evang. lelkész a magyar evangélikus egyháznak. Hittudományi karunk hallgatója volt két szemeszteren át a tőlünk már külsőleg is elűtő északiszöke fiatal lelkész. Amikor eljött, szerényen és csöndesen jött el, mert úgy indult, hogy hazajön a régen elszakadt déli testvérei közé, hogy elhozza a rokonnemzet szive szeretetének a dobogását. S most, hogy elmegy — 9-én indult el — vissza az ezer szépségű, sellős, fenyves hazájába, hadd szóljunk hozzá innen is egy pár búcsúszót.

Mi délnek délibábos fiai könnyes szemmel állunk meg sarkifényes északnak testvérfia előtt és köszönetet mondunk. Mert, Laitinen Toivo, tanulni jött hozzánk, de mi többet tanultunk tőle. Megtanultuk, hogy a finn ezer éven keresztül éppen úgy volt nyugat kulturájának védő bástyája, mint a magyar és hogy ugyanaz volt a fizetés érte: szenvedés, mártiromság. Megtanultuk tőle, hogy ők is éppen úgy járnak ökölbesorított kezekkel, amikor keletre, északra és délre tekintenek, ahol vallástól, kulturától és testvértől megfosztott finnek százezrei szenvednek szomorú rabságot. Megtanultuk tőle, hogy minden szenvedésen keresztül is fölfelé nézzünk, az egyetlen megoldási pont, az egyetlen szabad út felé, ha Csonka-Magyarországból nagy és dicsőséges Magyarországot akarunk. Megtanultunk tőle hinni, kitartani és dolgozni a magyarságért, mint ahogyan neki sincsen egyetlen lépése, amely nem a népe érdekében történnék. Megtanultuk, hogy nekünk a többi, most orosz járom alatt szenvedő testvér népekkel szemben feladataink vannak, ha egyelőre több

nem is, minthogy érdeklődünk irántuk és szeretjük őket. Sokat beszélhetnénk még arról, hogy mit tanultunk tőle! De csak egyet még: Szeretni a saját népünket, felismerni, hogy a nép **legelső rétegétől** kell kezdeni a hazáért és magyarságért való munkát, megtanultuk szeretni a saját hazánkat, olyan odaadó, áldozatos szeretettel, amilyen szeretettel beszél ő Suomiról.

Köszönjük neki, hogy közénk jött, hogy elviszi a mi szeretetünket Suomiba. Köszönjük, hogy bejárta hazánkat s hogy megtapasztalta népünk testvéri szeretetét, köszönjük, hogy a Felvidéken jártában egyetlen hivatalban nem akart más nyelven beszélni, — bár több nyelven beszél, — csak magyarul. Köszönjük, hogy élő, testvéri képviselője lesz a hideg északon a magyar igazságnak! Köszönjük, hogy ő is rámutatott arra a nagy igazságra, hogy a magyarság Golgotháján akkor lesz husvéti feltámadás, ha minden magyar meglátja rajta a Krisztus keresztjét és leborul előtte.

S most, hogy búcsúzik tőlünk, vigye el szívében szép országunk képét, egyházunk és ifjúságunk szeretetét! Kérjük, ne felejtse el soha, mint ahogyan mi sem felejtjük el őt. A mi szeretetünk veie marad s Suomiért elmondott imádságunk hitünk szerint meghallgatásra talál. Annál, Akinek áldását kérjük most Laitinen Toivora, Suomi fiára. Isten vezéreljen Testvér! Élj Suomi nagy nyereségére. Eljen hazád Suomi. Eläköön Suomi!

Szenior.

T H E O L O G U S É L E T

Október 31-én a Hittudományi Kar Tanártestülete rendezett emelkedett hangulatú vallásos emlékünnepelet az 1529-es év nagyjelentőségű vallásos eseményeinek: a speyeri protestationak, a marburgi colloquiumnak és a Luther Káték megjelenésének négyszázados emlékére. Az ünnepély az „Erős várunk” első két verszakának elénekklésével kezdődött a soproni Liceum tornacsarnokában. Lukácsy Dezső IV. é. theológus Reményik Sándor: Oriás-át adta elő hatalmas megjelenítő erővel. *Dr. Kiss Jenő* dékán úr a *speyeri protestációról* emlékezett meg és az ennek emlékére Speyerben tartott nagyszabású jubileumi emlékünnepeletről, amelyen személyesen részt vett.

Utána a theológus Ifjúság alkalmi zene-kara az Entr'act című zeneszámot adta elő Novák Elek vezetésével.

D. Dr. Pröhle Károly prodékán úr a *marburgi colloquium* és a *Kis Káté* jelentőségét méltatta egy igen alapos és erőteljes előadásban. Mindkettőből *Luther* hatalmas alakja domborodott elő, aki az Istennek tiszta evangéliumát nem volt hajlandó semmi emberi érdekeknek, politikai tekintetnek feláldozni. S aki a *Kis Káté*ban olyan remeket alkotott, amelyet soha senki felül nem múlt s amely még ma is tápláló ereje lehet minden családnak.

A theológus Ifjúság énekkara Hamar: Ne félj te kicsiny nyáj című karénekét énekelte el s az „Erős várunk” utolsó verseivel befejeződött a mindenki lelkeben mély nyomokat szántó ünnepély.

Potyondi harangavatás. Lélek-emelő ünnepélyben volt része október hó 6-án a kis potyondi leányegyháznak. A nehéz anyagi viszonyok mellett is megöntettek a háború idején önként felajánlott harang helyébe egy újat. Jártak, keltek a hívó követek, adtak szegények, gazdagok, és áldozatuk, szeretetük tanujeleként megkonduulhatott a régen várt új harang. Ugyanezen a napon volt a *gyülekezet megalakulásának száz éves évfordulója is* és ezzel is mintegy emlékezetesebbé akarták tenni az évfordulót. Ezen az igazán szép és kedves ünnepélyen részt vehetett a theol. ifjúság egy kis csoportja is, élükön *Dr. Kovács Sándor* professzor úrral. Professzor úr ünnepi beszédében a kis

falu hiveit hivatató, elsirató harangról emlékezett meg. A theol. kis énekkar pedig énekszámokkal és szavalattal járult hozzá az ünnepélyhez. A kis rábarkői falucskában töltött kedves órák és a felemelő ünnepély nemcsak a potyondi gyülekezet előtt, előttünk is mindég emlékezetes marad.

N. G.

A „legnagyobb magyar” sirjánál. Fakultásunk 75 hallgatója október 16-án délután elzarándokolt, *D. Dr. Pröhle Károly* e. i. prodékán és *D. Kovács Sándor* professzor urak vezetésével, Nagycenkre, hogy lerója kegyelet adóját a „legnagyobb magyar” sirjánál. Velünk volt *Melczér Zoltán* úr is, egyetemünk questora. A sírbolt előtt elénekeltük a Hymnuszt, amely után *D. Kovács Sándor* professzor úr hívta fel figyelmünket *Széchenyi István* kitartó munkájára. A szívből jövő keresetlen szavak után *Scholtz László* I. éves hallgató elszavalta Arany: „Széchenyi emlékezete” című ódáját. Majd *D. Dr. Pröhle Károly* e. i. prodékán úr *figyelmeztetett* bennünket a „legnagyobb magyar” „ideal-realismus”-ára. Valamint azokra a nehéz időkre, amelyből *Széchenyi* indította el nemzetét a szabadság felé. Kell, hogy ma is valósággá váljon jelszava: „Magyarország nem volt, hanem lesz.” Végül a „Hiszekegy...” eléneklése után megkoszorúztuk a „legnagyobb magyar” sirját.

Lingsch László.

Finn est. A theológus Ifjúság és a Tanári kar szűk, szinte azt mondhatjuk: családi körhen szentelt egy estét finn testvéreink számára. Az egyik legszebb finn egyházi éneket, a Szelid szemed Úr Jézus kezdetűt énekeltük el az elején. *Dr. Br. Podmaniczky Pál* professzor úr vetített képekben mutatta be Finnország természeti szépségeit, egyházi intézményeit, kiváló vallásos egyéniségeit, külmisziói munkáját. *Laitinen Toivo* finn testvérünk pedig a finnek egyháztörténetét vázolta elénk egy rövid kis előadásban. *Komjáthy Lajos* theológus U. v. Schrove finn költőnek: Adj Isten magyar! című költeményét olvasta fel. A kedves, meleg hangulatú ünnepély a finn himnuszok finn nyelven való elénekklésével ért véget.

Gyurátz-emléktábla és vallásos ünnepély Bükön. A büki evangélikus egyházközség Nőegylete adományból gyönyörű emléktáblát helyezett Gyurátz Ferencnek a szülőházára. A teológus ifjúság énekkarát kérte fel az ünnepségen való közreműködésre. Az énekkar tagjai nov. hó 24-én mentek le Bükre D. Kovács Sándor és dr. Deák János professzor urak vezetésével.

Délelőtt fél 10-kor istentisztelettel kezdődött az ünnepély, amelyen dr. Deák János hirdette az ígét Zsidók 13 : 7–8 alapján. Azt a Krisztust állította a templomot zsúfolásig megtöltő hívek elé, aki tegnap, ma és örökre ugyanaz, akinek szolgált Gyurátz Ferenc is, s akiről tett ő, s kell nekünk is bizonyoságot tenni.

Utána a néhai püspök szülőházánál folytatódott az ünnepély a helybeli ifjúsági énekkar énekével és Gyurátz Rózsa szavalatával. Majd D. Kovács Sándor mondott ünnepi beszédet, szíveket mozdító erővel varázsolván fel az egyszerű, póri hajlékban sarjadzott drága palántáját Istennek: Gyurátz Ferencet. Szántó-vetőnek szánták, de Isten más szántóföldet adott neki s lett a betegek gondozója, gyöngék istápolója, elesettek felemelője. A szülői ház neki is azt jelentette, mint mindnyájunknak: a legkedvesebb emlékek tárházát, ahová visszatérni mindig a legédesebb öröm, amelyről még a halál pillanatában is megemlékezünk.

A gyülekezet felügyelője, Dr. Takács József orvos ezután megkoszoruzta a virágokkal ékesített emléktáblát. A *teológus énekkar* K. I.: Ima a hazáért c. éneket, Komjáthy Lajos teológus Sajó Sándor egy költeményét adta elő.

Délután 2 órakor vallásos *ünnepélyt* rendeztek a templomban. A teológusok Hamar: „Ne félj te kicsi nyáj c. ének-számmal, Szlany János és Rác Ernő szavalataival szerepeltek. Az ünnepély

fénypontja D. Kovács Sándor Bethlen Gáborról tartott mélyen szántó előadása volt. Az ünnepély után a teológusok megnézték a gyülekezetet, felkeresték a temetőben Szenteh György tanító sírját, aki Gyurátz Ferenc tehetségét felismerve, őt a soproni iskolába küldte.

A szépen sikerült nap sok kedves emléket hagyott mind a büki gyülekezet, mind a teológusok szívében.

A theologus ifjúság és a külmiszió. A theologus ifjúságnak egy nagyszámú csoportja kérelmet nyújtott be a Tanártestülethez, hogy érintkezésbe léphessen a „Suomen Lähetysseura”-val (Finn Missziói Társulat) és bekapcsolódván annak délafrikai ovambónégerek között folytatott munkájába, önkéntes megajánlásokból fentarthatson ott egy *benszüllött evangélistát*. 1 angol fontot (27·50 P) tesz ki az összeg havonként. Az első font már együtt is van.

Az új időknek új dala ez a megmozdulás, s ha az Úr Lelke megnyugszik rajta, sok-sok áldást jelenthet még Isten Országára számára.

Bethlen Gábor emlékünnap. A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Evang. Hittudományi Karának Tanártestülete 1929. évi *december hó 14-én d. u. 5 órakor* az evang. liceum tornatermében Bethlen Gábor emlékünnapot tart.

Az emlékünnap műsora a következő: 1. Nemzeti Hiszekegy. Előadja a hittudománykari hallgatók énekara. 2. Ünnepi előadás. Tartja: D. Kovács Sándor ny. r. tanár. 3. Bethlen Gábor szól. Ének a XVII. századból. Szavalja: Lukácsy Dezső IV. éves hallgató. 4. Gyakorta való buzgó könyörgést kíván az Isten. Bethlen Gábor éneke. — Előadja: a hittudománykari hallgatók énekara. 5. Bethlen. Vály Nagy Géza költeménye. Szavalja: Komjáthy Lajos III. éves hallgató. 6. Himnusz. Közének.

K R Ó N I K A

Evangélikus nap Budapesten.

Nem a nagygyűlések utcára tódult, demonstráló hangosságával folyt le, hanem az evangélikus egyháznak kiosztott kovács-munka csöndességével.

November 13-án reggel 9 óraker istentisztelettel kezdődött a Deák-téri templomban. Kutas Kálmán szegedi lelkész Ezsaiás 60:17—19 alapján tartott igehirdetésében felvonultatta egyháztörténelmünk jubiláló nagyjait: Luthert, a marburgi kollokvium hőstét, Károli Gáspárt, a biblia fordítót, Bethlen Gábort, a bibliaolvasó fejedelmet, akik mind aranyat hoztak réz helyett s akiket egy-egy százados évforduló úgy léptet elő újra meg újra szemünk elé, mint a középkori városornyok óráinak kalapácsütése a körbe sétáló vasalakokat.

Déletött 10 óraker az Evangélikus Nap-ot rendező Luther Szövetség zárt konferenciája következett a Deák-téri Leánykollégium dísztermében. Őt előadásból állott a munkaprogramm: Jubiláris okok és abból folyó kötelességeink címen.

Az első előadást *Németh Károly* lebényí esperes tartotta: *Viszonyunk az örök alaphoz* címen (Károlira való emlékezés). Szólt a fundamentalizmus és modernizmus harcáról, a verbalis inspirációról. Ő és Újtestamentum annyiban érdekel bennünket, amennyiben Krisztus felé mutat, illetve róla tesz bizonyosságot, mint Istennek legmagasabb rendű ki nyilatkoztatásáról. A bibliát ismerni kell. Ez lehet tudományos, kritikai vagy az üdvösségre vágyók ismerete. Ez utóbbiak mindenütt megtalálják benne a Szentlélek áramlását. Egyházunk az Igének épített, azért mindig megáll, de az Igének bátor hirdetőkre és engedelmes befogadókra van szüksége.

Az előadáshoz Dr. Raffay Sándor püspök úr szólott hozzá, hangsúlyozván a Biblia fontosságát a családi élet számára.

Vitéz Magassy Sándor, vallásnár. Visszonyunk a meg nem konfirmált ifjúsághoz (Luther Káteira való emlékezés) című dolgozatát vitéz Dr. Kendeh Kirchnopf Gusztáv olvasta fel: *A Káté nem muzéális érték*, ezt bizonyította be a szívhez szóló előadás, annyira nem, hogy ennek meg kell találnia ugyanazt a helyet a gyülekezet életében, aminek

Luther szánta, különben elsöpörnek bennünket a kommunista és egyéb káték romboló tanai.

Az előadás után határozati javaslatot is tett közzé a konferencia. Hozzászólta: D. Kapi Béla és Vietorisz László.

Vitéz Raics Károly, ny. altábornagy a megkonfirmált ifjúsághoz való viszonyunkról, mint a négyszáz év óta parlagon heverő terület megmunkálásáról szólt: Minden romlás belső romlással kezdődik, minden építés belső építéssel, újjászületéssel kezdődik. Az ifjúságot tetterős életre kell nevelni.

Törteli Lajos, lelkész az államhoz (Bethlen Gáborra való emlékezés), *Marcsék János* lelkész a reformátusokhoz (Marburgi kollokvium), *Dr. Schotz Oszkár* egyh. ker. főjegyző a külföldi protestánsokhoz (speyeri birodalmi gyűlés emléke) való viszonyunkról beszélt.

A délutáni programot az Országos Luther-szövetség közgyűlése alkotta. Utána a zeneakadémiában folyt le az Evangélikusok Jubiláris Hangversenye. A rádió is közvetített, magas nivóju hangversenyen D. Kapi Béla püspök úr emlékezett meg újra gyönyörű beszédben a jubileumi hősookról.

A jól sikerült, sok áldással telített napot a papnék meleg hangulatú teaestélye zárta le, ahol egy, az özvegy Papnék Otthona javára adományozott 12 személyes ezüst készletet sorsoltak ki.

(f.)

Finn testvéri szeretet. *S. V. Renko*, a finnországi *Pyhämaa* helység öreg lelkésze egészen tisztán hallotta rádióján a budapesti műsort, de nagyon szégyelte magát, hogy soha egy szót nem értett meg a testvérnép szavaiból. Már ezt csak nem lehet túrni! Hamarosan rendelt egy magyar nyelvtant és ősz fejjel birkózni kezdett a magyar nyelvvel. A szeretet és türelem diadalt is aratott. Időközben ugyanis meghallotta, hogy Laitinen Toivo itt tartózkodik, írt neki azonnal, hogy küldjön neki egy magyar Bibliát és könyveket a magyarok történetéről, mert a rádiót már egész jól megérti s most közelebről szeretne megismerkedni a megtalált testvérnéppel. Így szeretnek bennünket a mi finn testvéreink, hát mi mivel mutatjuk meg ugyanezt?

K Ö N Y V — F O L Y Ó I R A T

Paulik János : Isten felé. (77). Egyházi és hazafias beszédgyűjtemény, a szerző arcképével. 511. o. 1929.

Nagy örömmel töltött el bennünket ez a vaskos kötet, mert egy, az evangéliom szolgálatában 40 évet eltöltött lelkész tüköre ez.

A beszédgyűjtemény nagyrésze az egyházi év vasár- és ünnepnapjaira való beszédeket tartalmaz. Általában nem a perikopákat veszi alapul, az alapigékből azonban mégis megtudhatjuk, hogy az egyházi év melyik időszakára vonatkozik az ígahirdetés.

Legelőször szemünkbe tűnik a könnyen érthető, világos, magyaros nyelve és a beszédek felosztása. Ez a beszédgyűjtemény tapasztalatilag igazolja, hogy a beszéd felosztása (2—4) a könnyen megérthetőségnek nagyon előnyére válik. Már a felosztás kijelentésekor tisztán látja a hallgatóság a beszéd tartalmát célját. A figyelmet mintegy beállítja, irányozza, ébren tartja, nem fárasztja ki hamar. A felosztás mindig az alap témából folyik.

Élénkké, maradandó hatásúvá teszik e beszédeket nemcsak a mindig megfelelő helyen alkalmazott bibliai idézetek, hanem a szép hasonlatai, példái, élet-tapasztalatai és festői leíró képei is.

Az alapigéket a szerző a *Masznyik-féle fordításból* vette, azzal a megokolással, hogy nyelvezete legközelebb áll ma beszélt magyar nyelvhez, „népies-zamatu”. Jobb szerettük volna mégis, ha a közkézen forgó Károli-ford.-t használta volna, mert az egyes bibliai idézetek, elbeszélések eszerint élnék az emlékeztünkben és a köztudatban.

Az egyházi év vasár- és ünnepnapjaira szánt beszédeken kívül tartalmaz még a könyv: „A bűnösök evaugélinma,

A boldogság nagy kérdése, A ker. család, és Alkalmi beszédek” címen sorozatos beszédeket is.

„A bűnösök ev.-ban” „a tékozló fiu”-ról szóló példázatot tárgyalja 3 beszédben. E rész különösen közel áll a szívünkhöz. Kénytelen minden ember magára ismerni benne. Nagyon tanulságos „A boldogság nagy kérdése”, amelyben a boldogság elérését gátló lelki, erkölcsi hiányokat és „a boldogság kis kátéját” tárgyalja. „A ker. család — 10 beszéd a családi életről.” Ebben a család etikáját nyújtja.

A gyűjtemény nagyon tanulságos és épületes mindenki számára is, akik csak olvassák e beszédeket. Feltétlenül értékes gyűjteménnyel gazdagította az ily irányú irodalmat.

Adja a jó Isten, hogy valóban sokak vezetője legyen „Isten felé”. G. S.

A Dúnántúli Ág. Hitv. Evang. Egyházkerület Belmissziói Munkaprogrammja az 1929—30. évre. VI. évfolyam. Kiadja a Dúnántúli Luther-Szövetség. Ára 5 pengő.

Az idők jele ez a 150 oldalas kis könyv. A Lélek eszköze abban a küzdelemben, amelyet az egyház indított a materialista, racionalista közfelfogásnak lélekromboló hatalma ellen az egyház belülről való megújulásáért.

Az első oldalakon egy belmissziói munkanaptárt találunk. Maga a belmissziói munkaanyag hét főszakaszra oszlik: 1. Az ifjúság egyházi gondozása. 2. Felnőtt egyháztagok gyülekezeti gondozása. 3. A reformáció Luther életének tükrében. 4. Vallásos estélyek. 5. Jézus hét szava a keresztfán. 6. Felnöttek iskolája. 7. A presbyterek lelki gondozása. Ezek a részek más és más toll alól kerültek ki, de egy tőből in-

dulva, egy a gondolat, egy a törekvés: *aktualitásokból és a múltból a jelennek kiolvasni és magunkévá tenni Isten akaratát* s ezzel az egyházi munkát gazdagítani. Ez a komoly célkitűzés a megszokott szavakat alázatos befelé néző sorokká mélyíti. Az utolsó oldalon ezt olvassuk: „*Egyházi öntudat van ugyan, de a vallási meggyőződés szegényes. Hiányzik a vallásos élet alfája: a büntudat.*” Két könnyen észrevehető, örvendetes jellemzője van a munkaprogramnak. Az első *Luther Mártonnak* és a Lélek általa végzett hatalmas munkájának előtérbe való állítása. Biztató jel, mert boldogan valljuk, *hogy magyar evangélikus megújulás és megerősödés csak lutheri alapon lehetséges.* A második motívum az elsőből szervesen következik, hogy a *mondanivalók szigoruan egyházi szempontokra figyelnek*, ami a munkaprogramnál egész természetes is. Nagy jelentőségű az *ifjúsági munka*, ahol a könyv külön gondot fordít az Ifjúsági Egyesületekre és a Diákszövetségekre s bibliatanulmányozási vázlatot is nyújt, de kérdés azután, hogy ez és az elválasztva tárgyalt vallási, erkölcsi, értelmi és testi nevelés mennyire válik és válhatik a programból megvalósulássá, pedig az „ifjúságé a jövő”. Az *egyház szociális feladatai* felé is tesz lépéseket a munkaprogram, amikor az egyik vallásos estély címével teszi: „*Fillérek Isten Országá szolgálatában*” és Franke Herman Ágoston, Bodelschwingh, Wichern, Fliedner és Löhe engedelmes, szolgáló életére mutat, mert a „*fillérek az Isten országá szolgálatában drága gyöngyökké válnak.*”

A befejező részben őszinte, jól ítélő szem foglalkozik az egyháztársadalmi tennivalókkal s felveti a kérdést: „*miért van szükség országos evangélikus nagygyűlésre*” és „*miért van szükség országos evangélikus napra?*” felsorolva az egyén, a gyülekezet s a haza érdekét szolgáló okokat. A *presbiterek* lelki gondozásáról

van szó s egy kérdőmondat megszégyeníti mindenkit: „*Miért nem ismerik egymást gyülekezeteink egyházi összefogásban, közös célok keresésében és szolgálásában?*” A gyülekezeti étellel az egyházi szociális munkával kapcsolatban eszünkbe jut egy buzgó, gyakorlatias lelkész szava: „*Ha egy hívő lélek jönne hozzám s gyülekezeti munkát kérne a maga számára; nem mondhatnék neki semmit.*” De hisszük, hogy nemsokára meglesznek nálunk is az egyebütt rég élő és ható áldott eszközök és alkalmak.

Nagyszerű munkát végezhet ez a belmissziói munkaprogram mindenképen. Lehet, hogy sok helyen csak útmutató lesz, keret, forma, amelyet a lelkész megtölt a maga hitével, másutt meg talán mozdító kő, amelyből lavina is lehet. Adja az Úr, hogy minél inkább legyen a gondolatból gyakorlat, a célkitűzésből valóság és mindenhol boldog építés folyjék magyar evangélikus egyházunkban s így életünk mutassa az Életideál című fejezet zárómondatát: „*A keresztyén ember életideálja Istenből születik, belőle fejlődik és benne diadalmaskodik.*”

K. Gy.

Egy ifjúsági világmozgalom Krisztusért és az Egyházért. A keresztyén szövetségi, (Christian Endeavor = C. E.) mozgalom története és ismertetése. Összeállította: Dr. Csia Sándor. Biczó András művészi rajzaival. Bethánia kiadása Bp. 1929. Ára: 30 f. 56 o.

A magyarországi református egyetemes konvent missziói bizottsága és a református egyház érdeklődése, méltányoló elismerése méltán hívhatja fel a mi figyelmünket erre a mozgalomra. Hiszen nekünk is égető szükségünk van arra, hogy minden lehetőet elkövessünk az ifjúságunk megnyerésére, az egyházépítés nagy munkájába való állítására.

Csia dr. nagy alapossággal és széleskörű tájékozottsággal tárgyalja a mozgalom történetét és szervezetének, miben-

létének ismertetését. Mindenesetre tanulmányos és gondolatkeltő módon teszi. De az angolszász szellem azért nagyon rányomta bélyegét erre a kis füzetre. Épen ezért sokszor idegenszerűen hat reánk. De még ebben az idegen köntösben is olyan mondanivalója van Csia dr.-nak, amely mellett nem haladhatunk el közömbösen. A konfirmált ifjúságnak akar e mozgalom alkalmat adni az egyházi életben való részvételre. Annyi tettvágy és lelkesedés lobog el haszontalanul vagy hiába, mivel nem nyílik tér a *hasznos* cselekvésre. Ezen a hiányon segít ez a mozgalom. A konfirmációi fogadalom sokaknál pusztá hangulat, kedves emlék. Ez a mozgalom állandóan ébren tartja az ifjúságban a konfirmáció által kapott szent kötelességeit, elkötelezését és így szervesen beleépül az egyház az ifjú lelki világába. Ma igen sok esetben a konfirmációval megszakad a *belső kapcsolat* az ifjú és az egyház között. Ha külsőleg tagja is az egyháznak, belsőleg nem jelent sokat számára. Buzgó egyháztagnak tartják, de Isten nem használhatja fel az egyház építésére. Ez a mozgalom kimélyíti azt a belső kapcsolatot is, amikor megismerteti az ifjúsággal elevenen egyháza történelmét, hitvallási iratait életének szerves értékévé teszi, egyháza feladatait, helyzetét eléje tárja és így öntudatos, buzgó, áldozatkész munkás egyháztaggá neveli. Végül: a keresztyén szövetséges, vagy ahogyan szintén nevezik: Célegyenest Előre (C. E.) mozgalom *teljesen egyházi mozgalom*. A gyülekezetben él a lelkipásztor vezetése alatt és a lelkész legbuzgóbb, legalkalmasabb segédcsapata lehet nagy munkája elvégzésében. Ez a mozgalom adhat majd igazi presbitereket és igazi egyháztagokat. Minderről élénk benyomást nyerünk Csia dr. füzeté alapján.

Egyházi életünk megújulásában ennek a mondanivalóját is meg kell szívlelnünk és valósítanunk.

U. E.

A Kis Káté faksimile kiadásával örvendeztette meg a magyar evangélikusságot az Egyetemes Egyház. (Ára 2 pengő.) Az 1536-i (halléi) kiadást véve alapul ugyanolyan papíron, ugyanazokkal a színekkel, mint a régi, csakhogy pontos, hű fordítású *magyar* szöveggel. A Kis Káté 400 éves jubileumára gyönyörű ajándék ez. Most már csak az Úr Lelke adjon hozzá olyan éhséget is a Kis Káté után, mint amilyen akkor volt, amikor az eredeti megjelent!

A Nagy Káté magyar fordítása után is hallottunk kívánczó hangokat úgy az Evangélikus Napon, mint más konferenciákon, sőt az Egyetemes Egyház közgyűlésén is. Most vettük a hírt, hogy a klotildilgeti lelkész konferencia tagjaiból alakult egy önkéntes fordító szövetség, aki szeretné ideiglenesen eliminálni a Nagy Káté magyar fordításának négyszázados hiányjelét. Hol, hogyan és mikor jelenik meg, azt még nem tudjuk, de szeretettel és örömmel várjuk, mert tudjuk, hogy az Úrnak, igen áldott eszköze lehet a magyar evangélikusság bévülről való megújulásában.

Payr Sándor: A balfi paplak és a két balfi papfi Amerikában. 24 o. nyolc képpel, 1929. Egy, a jelen századba is átnyúló, mult századbeli evangélikus lelkészi család történetét vetíti elénk ez a kedves füzet. A szerző jólismert elbeszélő modora szerint helyes, kicsiny, érdekes apróságokon keresztül látnunk bele a szereplők lelkébe s egy-egy konkrét mozzanaton keresztül tárul fel a korszak egész jellegzetes perspektívája. A püspök tiszteletére újra kezdett prédikáció, a diván megmaradt vásznából készült, gyermekhad-csufolta sárgakék csikos bugyogó, a tyukkatroccá átalakított ajándék-hintó, az Amerikáról regélő könyveket bújó kisdiák, a diákfiunak fele útíg eléje vitt napi élelem stb., mind olyan kis mozaik-darab, amely sok kemény és fájdalmas vonással aláfestett arcát rakja össze egy derűs régi kornak. Hű egyháztagokat, kötelesség-

tudó, kemény férfiakat, „legjobb anyák”-at terem a balfi paplak. Szép emlékkövkök ez a füzet. Bárcsak ráérnének a mai *cor salád nélküli* emberei megállani mellette s kiolvasni a kis mozaik darabokból a múlt század üzenetét a mainak.

Kierkegaard S.: Isten változatlanlansága. Ford.: Dr. Szeberényi Lajos Zs. Békéscsaba 1929.

A könyv címe egyike a nagy gondolatoknak, amelyek bármennyire köz tudomásuak, sok tekintetben mégis a tudat alatt élnek, mert nem szokták őket kellően végig gondolni. Kierkegaard alapos megvilágítását sok haszonnal olvashatja mindenki, aki komoly elmélyedési készséggel veszi a kezébe ezt a kis füzetet, amely címének kifejtését el nem mondott — s nem is elmondásra szánt — prédikáció formájában tartalmazza Jakab 1:17—21 alapján.

Isten változatlanlanságát gyakoribb gondolatunkkal: a földi mulandósággal állítja szembe s kimutatja, mennyire lehetetlen a meg nem rettenés Isten előtt, ha rá gondolunk, hogy minden régi gondolatunkat, cselekedetünket is teljes változatlanlanságban látja s hogy a mi sokszor eltérő akaratunknak egyszer mégis csak össze kell ütközni az ő változatlan akaratával. Megkapóan szemlélteti ezt, szorongásig feszíti az olvasó lelkét s akkor megmutatja, hogy Isten változatlanlanságának a tudata megnyugvás és üdvösség forrása is lehet: ha gyermekként rendeljük alá magunkat a változattan akaratnak s megtagaadunk magunktól minden állhatatlanságot. S ezt a pihenést rajtunk kívül senki sem zavarhatja meg! Isten forrás, mely maga keresi a szomjazót, csak fogadjuk „szelídséggel a beoltott ígét” mi tökéletlen emberek, kiket még Isten e jó és tökéletes ajándékának illetően fogadására is inteni kell az apostoloknak. (sf.)

Református Diákmozgalom. (A Soli Deo Gloria Szövetség folyóirata.) A *modern diákhoz* szeretne szólni s ezért a legmodernebb külsővel és fűrge, modern belső tartalommal közeledik hozzá. Sok benne a propaganda és riportszerűség. Tényleg kifejező képviselője ez a lap a nagy szervező erejű és missziói buzgalmú (egy kicsit már

amerikai csírákkal is beoltott) kálvinista szellemnek. Nagyon szimpatikusak előttünk is azok az elvek, amelyeket képviselnek és az a határozottság, amellyel teszik, csak arra kell vigyázni, hogy a riportszerűség és modernség ne válják csupán a külső dolgokkal való törődéssé, külső átszervezéssé, hanem a belső élet, belső átalakulás igen nehéz problémái is megnyerjék a külső dolgoknál aránytalanul nagyobb jelentőségüket. A *novemberi* számba Bogdán Gyula, Regös diák, Pap Géza, s. k. B—Z, Sajó Margit, Ecsedy Aladár írtak.

Diákvilág október-novemberi száma új szerkesztőséggel jelent meg. *Döbrössy Lajos, Kertész Dániel, Majoros Edit* sokat ígérő neveit találjuk a lap élén. Bizonyos hangváltozást a lap tartalmában is észreveszünk. Az „Új nagy küzdelem”-re való készülődés, az úri morál, a kis nemzetek jövője, a kelet-európai intézet, a „Sarlós”-mozgalom, az öregcserkészet, a *magyar* cserkészet, a világtalan falu, a „Válaszúton” problémáinak boncasztalra fektetése mind azt jelenti, hogy a magyar diákság elérkezett arra a pontra, amikor az evangélium követelte tiszta élet konzekvenciáinak a levonásával kilép az „egyéni meggyőződés” könnyen támadható, gúnyolható, háttérben tartható területéről egy *új diákszellem*, új társadalmi ideológia kialakításának harcmezéjére.

Ha úgy a *Diákvilág*, mint a „Pro Christo”-Szövetség vigyáz arra, hogy ebben az offenzívában a „hinterland” rendben legyen, a Sátán hátba ne támadja a magyar diákokat az *egyéni életében* akár az elbizakodottság, önzés, akár a kompromisszumos képmutatás futóárkain keresztül, — akkor örömmel üdvözöljük az *új hangot*. De vigyázzunk! Mert minden magyar megmozdulásnak az volt az önásta sírja, hogy *önmaga ellen nem harcolt jobban, mint más ellen!* (f.)

Kotimaan Joulu, a minden karácsonykor sok ezer példányban megjelenő finn egyházi képeslap hozta az idén a soproni Ev. Theológusok Otthonának a fényképét és egy szép cikket a magyarság Trianon utáni nemzeti és vallásos viszonyairól.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: *vitéz Sréter Ferenc.*

Nyomatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopronban, Várkerület 166

Kiadóhivatali közlemények:

Az „Emmaus Felé...“ pénztárába befolyt önkéntes adományok:
Kótsch Lajos P 2'50, Bárány László 1, Petrovics Rudolf Balassagyarmat, Fényi Zoltán Balassagyarmat, Fabók Rezső Debrecen, Horvay Róbert Debrecen — '40.

Az előfizetési díjat beküldték:
Lendvay Károly, Budapest 5 P, Rákóczy István, Balassagyarmat 5, Ottmár Béla, Legénd, 2'50, Zemann Mihály Szügy, 2'50, Meskó Károly, Galgaguta 2'50, Simon Pálné, Budapest 5, Luby Margit, Budapest 5, Kiss Ferenc, Kőhidtelep 5, Pongrátz Dénes, Homokbödöge 2'50, Szarvasi Tanítónőképző Luther Szövetsége 5, Belák Sándor, Tokaj 2'50, Ev. Nőegylet, Székesfehérvár 5, Berger Lajos, Dombóvár 2'50, Gércsy Kálmánné, Debrecen 2'50, ifj. Szlancsik Pál, Pusztaföldvár 2'50, Horváth Lajos, Gyékényesi 2'50, Havasi Dezső, Pápa 5, Schöck Gyula, Pápa 5, Kovács Ilona, Bánszállás 5, Egyházy János 5, Fliegenschné Gyula

Sopron 2, Greifenstein Zoltán 0'50, Mikler G. Sámuel 1'50, Moravcsik Sándor 1, Pröhle Irén 1, Szalay Sándor 1, Terényi Pál 1, Erős Sándor 1, R. Miklián Géza 1, Bálint Gyula, Mihályi 2'50, Brachna Gábor 1, Fülöp Dezső 0'50, Gubcsó András 1, Németh Zoltán 3, Mina János 1, Szepesti István 1, Kósa Pál 2, Kalavszky Kálmán 1, Kótsch Lajos 1'50, Lengyel Angéla 1, Sólyom Jenő, Budapest 5, Tóth János 1, Medvegy Mátyás 1, Oncsik János 2'50, Weiszer Elek 1, Novák Elek 1, Szlany János 1, Ulreich László 1, Weinberger Gusztáv 1, Raschke Frigyes 1, Suhajik János 1, Joób Olivér 1, Klein Lajos 1, Tatay István 1, Obendorf Elek 2'50, Huszák József 1, Mayer Ödön 1, Rónay Zoltán 1, Szabó Lajos 1, Pankuch Piroska 1, Czéh Ödön 0'50, Gömör Á. Erzsébet 2, Mohácsy László 1'50, Blatniczky Jenő 2, Mesterházy Sándor 1, Scholtz Ödön Ágfalva 5, Orbán N. Kőszeg 1.

Köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket és kérjük a kedves olvasóinkat, hogy viseljék a szívükön folyóiratunk anyagi helyzetét és támogató-sukat (adományt, *előfizetést*) *minél előbb* juttassák el hozzánk!

Az „Emmaus Felé“ a legolcsóbb folyóirat
(Előfizetési díj egy évre 5— P, fél évre 2'50 P),

nem csoda, ha súlyos anyagi nehézségekkel küzd.

Szerezzünk előfizetőket az „Emmaus Felé“-nek,

a magyar jövődöt építjük vele!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Sopron, Ev. Theologus Otthon.

